O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2009-yil, 11-dekabr • № 50 (4033)

2010 — Баркамол авлод йили

МИЛЛАТ ТАЯНЧИ, ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Мамлакатимизда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинган куннинг 17 йиллиги умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланди. “Ўзбекистон халқаро анжуманлар саройи”да бўлиб ўтган тантанали йиғилишда давлат ва жамоат арбоблари, фан, маданият ва санъат намояндалари, пойтахт жамоатчилиги, мамлакатимизда фаолият юритаётган хорижий давлатларнинг элчихоналари ва халқаро ташкилотлар вакиллари иштирок этдилар.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов маъруза қилди.

Бундан ўн етти йил аввал, истиқлолимиз энди оёққа тураётган бир пайтда қабул қилинган бу тарихий ҳужжат эски тузумнинг жамики тамойиллари, қонун-қоидалари, мафкураси ва тоталитар бошқарув тизимидан бутунлай воз кечиб, янги эркин жамият қуриш йўлига ўтиш учун кенг имкониятлар яратиб берди. Ўтган йиллар давомида мамлакатимиз ижтимоий-сиёсий, маданий-маърифий ҳаётида рўй берган ўзгаришлардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, Юртбошимизнинг бевосита раҳбарлигида ишлаб чиқилган миллий истиқлол Конституцияси биз кўзлаган янги демократик жамиятни барпо этиш, бозор муносабатларига асосланган иқтисодиётни шакллантириш, халқнинг дунёқараши ва турмуш тарзини бутун чоралар билан ўзгартириш, янги ёш авлодни тарбиялаш, жаҳон ҳамжамияти сафларидан ўзимиз учун муносиб жой эгаллашдек буюк мақсадлар йўлида мустаҳкам замин бўлиб хизмат қилмоқда. Қисқа вақт ичида қўлга киритилган ва жаҳон эътироф этган оламшумул ғалабаларимиз Асосий қонунимизда ўз ифодасини топган миллий тараққиёт йўлининг, давлатимиз раҳбари асарларида олға сурилган беш тамойилнинг тўғрилигини исботлаб берди. Бу тасдиқни молиявий инқироз дунёнинг кўплаб мамлакатлари иқтисодиётига ўзининг салбий таъсирини ўтказган бугунги шароитда мамлакатимиз барқарор ривожланишда давом этаётганида ҳам яққол кўриш мумкин.

> **Бугун ҳеч кимга сир эмаски, биз яшаётган XXI аср — интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган аср. Кимки бу ҳақиқатни ўз вақтида англаб олмаса, интеллектуал билим, интеллектуал бойликка интилиш ҳар қайси миллат ва давлат учун кундалик ҳаёт мазмунига айланмаса — бундай давлат жаҳон тараққиёти йўлидан четда қолиб кетиши муқаррар.**
>
> **Ислом КАРИМОВ**

Давлатимиз раҳбари ўз маърузасида бу йилги байрамнинг ўзига хос маъно-мазмунига эътиборни қаратди. Чунончи, шу йил 27 декабр куни мамлакатимизда парламентга ва жойлардаги вакиллик органлари бўлмиш маҳаллий кенгашларга сайловлар бўлиб ўтади. Бўлажак сайловлар қуйидаги мезон ва талаблар асосида очиқ, эркин ва ҳаққоний ўтиши керак:

— аввало, бу жараён сўз эркинлиги ва танлаш эркинлигининг ҳаётимиздаги тасдиғини ифода этиши,

— юртимиз сиёсий ҳаётида кўппартиявийлик тизимининг тобора мустаҳкамланиб бораётганини, ҳар қайси партия ўз олдига қўйган мақсади ифодаланган дастури билан сайлов майдонига чиқиши ва сайловчиларнинг овози учун ўзаро кураш олиб бориш имкониятига эга эканлигини кўрсатиши,

— сайловда қатнашаётган сиёсий партиялар ва ҳар қайси номзоднинг қарашлари ва эътиқодидан қатъи назар, уларнинг ҳаммасига амалдаги қонунчилик асосида тенг имконият ва шароит яратиб берилганлигини намойиш этиши лозим.

Бу сайлов мамлакатимизда фуқаролик жамиятининг бугунги ижтимоий-сиёсий савияси ва етуклик даражасини, сайловчилар онг-шуурида юз берган ўзгаришларни, уларнинг мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги фаол иштирокини, яъни фуқаролик онги ва масъулиятини ҳам намоён этади. Демакки, сайлов мамлакатимизнинг, халқимизнинг эртанги истиқбол кунини белгилаб берадиган катта сиёсий воқеа ҳамдир. Маърузада таъкидланганидек, **“ўз олдимизга қўйган юксак мақсад-муддаоларимизга етишда, ҳеч шубҳасиз, алоҳида муҳим босқич бўладиган бу жараён юртимизда яшаётган барча-барча инсонларга бевосита дахлдор бўлиб, ҳеч ким ундан четда қолиши мумкин эмас”.**

Давоми иккинчи саҳифада.

ИСТИҚЛОЛ ТАРОНАСИ

Озод Ватанимиз мадҳиясини тинглаганда буюк ва бетимсол юртимизнинг бутун гўзаллиги, улуғворлиги, бепоён кенгликлар, пурвиқор тоғларимиз, жўшқин дарёлар, мард ва ҳалол инсонлар кўз олдимизда намоён бўлади. Зеро, мустақил давлатимиз мадҳияси ҳур Ўзбекистон фуқароларининг бахт-иқболи, доимий йўлдоши ва юзи ёруғлиги тимсолидир. Негаки, давлат рамзлари ҳар бир фуқаро учун азиз ва мўътабар. Бу рамзлар муқаддас ҳужжат янглиғ, мамлакат фуқаролари ифтихорига ифтихор қўшади. Шунинг учун ҳам биз мустақил мамлакатимизнинг барча давлат рамзлари қатори мадҳиямизни ҳам бениҳоя қадрлаймиз.

Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Ориповнинг шеъри асосида машҳур композитор, “Буюк хизматлари учун” ордени соҳиби Мутаваккил Бурҳоновнинг гўзал мусиқаси асосида яратилган давлатимиз мадҳияси 1992 йили 10 декабрда қабул қилинган. Мана ўн етти йилдирки, биз ҳар куни ана шу гўзал истиқлол таронаси садолари остида кўз очамиз.

Истиқлолимизнинг илк йилларидаёқ мустақил давлатчиликни белгиловчи рамз-тимсоллар сифатида Байроқ, Герб ва Конституциямиз қабул қилинган эди. Мадҳия ҳам ана шу рамз-тимсоллар қатори турадиган биз учун энг азиз ва мўътабар тимсол ҳисобланади. Мактабга илк бор қадам қўйган юртимиз фарзандлари илк сабоқни ана шу улуғ мадҳияни ўрганишдан бошлайдилар. Бу тарона уларнинг мурғак қалбида она-Ватан туйғусини шакллантиради.

Ватанга чексиз меҳр, она-юрт муҳаббати, ундан ифтихор ҳис этиш ёш юракларга мадҳиямиз садолари орқали сингдирилади. Ватаннинг буюклигини идрок этиш ҳам унинг тимсолларини англаш орқали юрагимизга сингади. Мадҳия юракларда ғурур ва ифтихорни жўш урдиради. Уни тинглаб, она халқимиз заковати, аждодлар шон-шуҳрати, мамлакатимиз мустақиллиги, Ватанимиз қудратидан беихтиёр қалбимиз ғурурга тўлади.

Мамлакатимиз Президенти бирор давлатга ташриф буюрадиган бўлса, албатта, озод Ўзбекистон хурмати учун давлатимиз мадҳияси садолари остида кутиб олинади. Энг йирик халқаро спорт анжуманларида ҳам ғолиб спортчиларимиз шарафига мамлакатимизнинг давлат мадҳияси янграйди. Бу жаҳоний эътироф далолатидир.

Мадҳиямизмизнинг барча мисралари руҳиятимизга қанот бағишлайди. Айниқса:

Бағри кенг ўзбекнинг ўчмас иймони,
Эркин, ёш авлодлар сенга зўр қанот!
Истиқлол машъали, тинчлик посбони,
Ҳақсевар, она юрт, мангу бўл обод! —

мисралари жаранглаганда халқимизнинг ўчмас иймони, тинчлик посбони бўлиш шарафини зиммасига олган истиқлол машъали — она юртимиз жамоли бутун улуғворлиги билан қалбимизни чулғайди.

Янада баландроқ янграйвер, озод Ўзбекистоннинг улуғ таронаси.

Элёр МАҲМУДОВ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛ БОЙЛИК АСРИ

Авлодлар алмашинуви, ворислик ҳаётнинг ўзгармас қонуни ҳисобланади. Ҳар бир даврнинг ўз муаммолари, орзу-ниятлари, мақсад-муддаоси бўлганидек, бу муаммоларни ҳамда инсон кўнглида куртак ёза бошлаган янги умидларни рўёбга чиқарувчи янги авлод тарбияси жамиятнинг ҳамиша диққат-марказида бўлиши керак. Президентимиз Ислом Каримовнинг мамлакатимиз Конституциясининг 17 йиллигига бағишланган тантанали йиғилишдаги маърузасини тинглар эканман, кириб келаётган янги 2010 йилнинг “Баркамол авлод йили” деб номланиши мамлакатимизда ёш авлод тарбиясига нечоғли катта аҳамият берилаётганининг яна бир далолат бўлди.

Гоҳо кимнингдир: “Эҳ, бугунги ёшлара” деган истеҳзоли сўзларини ҳам эшитишга тўғри келади. Албатта, беш панжа баробар бўлмаганидек, ёшлар орасида билими, дунёқараши, хулқ-одоби турлича бўлган йигит-қизлар ҳам бор. Аммо бугун биз ортимиздан келаётган, истиқлол йилларида туғилиб вояга етган, янги замоннинг янги имкониятларидан баҳраманд бўлиб улғаяётган ёшлар билан ҳар қанча фахрлансак арзийди. Уларнинг ҳаётнинг турли соҳаларида эришаётган ютуқлари, янгича дунёқараши, чуқур билим ва тафаккури ва энг муҳими — она-Ватанга муҳаббати, истиқлол ғояларига садоқати, жамият ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги фаол иштироки, тадбиркор ва ташкилотчилиги шундай дейишимизга асос бўла олади.

Бугун мамлакатимизда янги авлодни ҳар жиҳатдан комил инсонлар қилиб вояга етказиш учун зарур бўлган барча шарт-шароитлар мавжуд, десак муболаға бўлмайди. Истиқлолимизнинг дастлабки қадамларидан бошлабоқ, давлатимиз раҳбари ёш авлод тарбиясига алоҳида эътибор бериб, бу масала давлат аҳамияти даражасига кўтарилганини яхши биламиз. Муҳтарам Президентимизнинг “Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли ва, албатта, бахтли бўлишлари шарт” деган эзгу нияти, “Биз учун давлат сиёсати даражасига кўтарилган устувор вазифа — нафақат маънавий етук, зукко ва билимдон, шу билан бирга, спорт ва кураш майдонларида тобланган, қийинчиликларни енгишга қодир, ирода ва эътиқоди бақувват, беллашувларда чиниққан мард фарзандларни тарбиялаш” вазифаси ёшлар қалбида фахр-ифтихор туйғуларини уйғотди, уларни замонавий билимларни қунт билан эгаллашга, улуғ аждодларга муносиб ворислар бўлиб етишишга ундади.

Бугун ҳаётимизнинг қайси бир соҳасини олмайлик, илм-фанда ҳам, саноат ва қишлоқ хўжалигида ҳам, маданият, санъат ва спортда ҳам ёшлар етакчилик қилишаётганига гувоҳ бўламиз. Ҳар куни дунёнинг қайси бир мамлакатидан ўзбекистонлик ёшлар эришган ғалаба ҳақида хушхабар келади. Ота-она учун ўз фарзандининг илмдаги ютуғи, спортдаги ғалабаси ёки дунё миқёсида ўтказилган нуфузли танловда ғолиб чиқишини кўришдан ҳам улуғ бахт бўлмаса керак. Ҳеч муболағасиз айтиш мумкинки, бугун бундай бахт ҳар куни мамлакатимизнинг неча юзлаб хонадонларига кириб келмоқда.

Ёш авлод эришаётган бу салмоқли ютуқлар замирида, шубҳасиз, давлатимиз раҳбарининг оталарча ғамхўрлиги, янги авлодни тарбиялаш йўлида изчиллик билан амалга оширилаётган ислоҳотлар, яратилаётган қулайлик ва имкониятлар ётади. Собиқ тузум шароитида энг истеъдодли талабалар ҳам хорижга бориб ўқиш, дунёнинг нуфузли илм даргоҳларида ўз тенгдошлари билан мулоқотда бўлишни ҳатто ҳаёлларига ҳам келтиришмаган. Бугун бундай мулоқот ёшларимиз учун оддий бир воқеага айланиб қолди. Мамлакатимиз маданияти, санъати ва спорти ҳеч қачон дунё миқёсида бугунгидек намойиш этилмаган, вакилларимиз бугунгидек юксак натижаларга эришишмаган эди. Давлатимиз раҳбари бу борада олдимизга янада улуғвор вазифаларни қўйди: “Биз мамлакатимизнинг келажагини кўзда тутган ҳолда, бугунги кунда тараққий топган давлатлар илмий жамоатчилигининг эътибор марказида турган, энг илғор, истиқболли илмий изланиш ва тадқиқот ишларимизни юртимизда янада ривожлантириш мақсадида Фанлар академияси ва олий ўқув юртлари таркибида янги лабораторияларни ташкил қилиш, уларнинг ривожланган мамлакатлардаги илм-фан марказлари билан самарали ҳамкорлик алоқалари ўрнатишига эришишимиз керак”.

Бу вазифа, маърузада алоҳида таъкидлаб ўтилганидек, янги XX1 аср — интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган асрнинг муҳим талаби бўлиб, уни амалга ошириш, фарзандларимизни бундай бойлик билан қуроллантириш ҳар биримизнинг муқаддас бурчимиздир.

Худоёр МАМАТОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутати

ФАХР

Бундан роса йигирма йил аввал Тошкент маданий-оқартув техникумини тугаллаб, Навоий вилояти, Хатирчи туманидаги Маданият уйида ҳаваскорларга бадиий раҳбар бўлиб иш бошлаганман. “Ёр-ёр”, “Хумора” ашула ва рақс дасталари тузиб, республикамиз бўйлаб кўп бор сафарларда бўлдик, Мустақиллик, “Наврўз” байрамларида иштирок этдик. Ўз санъатимизни бир неча хорижий мамлакатларда намойиш этиш бахтига муяссар бўлганимиз айниқса қувонарлидир.

Яқинда пойтахтимиздаги олий рақс мактабига малака ошириш учун борганимда, бундан йигирма йил аввалги шаҳар билан бугунги Тошкентни ўзимча солиштириб, ҳайратим ошди. Мустақиллик майдонида бўлиб, бу майдон истиқлолимиз шарофати билан тамомила янги қиёфа, янгича мазмун кашф этганига гувоҳ бўлдим. Ишга ошиқаётган, болаларини сайр эттираётган, суратга тушаётган бахтиёр оналарни, ёш йигит-қизларни кўриб, кўнглимда ажиб туйғулар мавж урди. Шундай Ватанга муносиб фарзанд бўлишимиз, шундай гўзал чаманни асраб-авайлашимиз керак, деб ўйлайман.

Бунёдкорлик ишларини пойтахтдагина эмас, бутун мамлакатда кўриш мумкин. Айниқса, “Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили”да амалга оширилган ишларни айтмайсизми?! Бу ютуқларда оддий касб эгаларига маданий хизмат кўрсатиб келаётган биз санъаткорларнинг ҳам ҳиссамиз борлигидан фахрланамиз.

Одил ПАРДАЕВ

Маънавият сабоқлари

ДАЪВАТКОР СЎЗ ҚУДРАТИ

Инсоният кечагина янги асрнинг илк йилига қадам қўйганди. Кўз очиб юмгунча, мана, XXI асрнинг дастлабки ўн йили ҳам тарихдан ўрин олай, деб турибди. Бу асрга интеллектуал мулк, ахборот ва технологиялар асри ва ҳоказо номлар берилди. Қандай номланишидан қатъи назар бу юз йилликда инсоният олдида ҳал этилиши лозим бўлган талай муаммолар мавжуд.

Жаҳон ҳамжамиятининг тенг ҳуқуқли аъзоси сифатида Ўзбекистонимиз ўз тарихининг мустақиллик даврида демократик тараққиёт йўлидан дадил бораётир, барча саъй-ҳаракатларимиз фуқаролик жамиятини барпо этишдек эзгу-мақсадга қаратилган.

Кишилик жамиятида ҳар қандай мақсад ўз-ўзидан амалга оша қолмайди. Бунинг учун жамият таркибидаги ҳар бир бўғин, унинг ҳар бир аъзоси мустақил равишда қунти, уқуви, билими, тажрибаси, ва истеъдодини ишга солиб, фаоллик кўрсатиб, «Шу азиз Ватаннинг бахти, иқболи — менинг бахтим, фарзандларимнинг иқболи», деган маслакни дилига жо қилиб олмоғи керак. Зотан, ҳозирги замоннинг шиддаткор ва зиддиятларга тўла оқими ўзлигимизни сақлаб қолиш ва келажакка ишонч билан қараш учун барчамиздан куч-ғайратни аямай меҳнат қилишни ва доимо огоҳ бўлишимизни тақазо этаётир. Бу борада ҳар биримиз ўзимизнинг асосий вазифамизни аниқ-тиниқ белгилаб олмоғимиз даркор.

Президентимиз Ислом Каримов Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 17 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузасида таъкидлаганидек, «бугунги кунда фарзандларимизнинг маънавий оламини юксалтириш, уларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш масаласи биз учун энг долзарб вазифа бўлиб қолмоқда. Айниқса, ҳозирги мураккаб ва таҳликали замонда миллий ўзлигимиз, азалий қадриятларимизга ёт ва бегона бўлган турли хил хуружлар, ёшларимизнинг онги ва қалбини эгаллашга қаратилган ғаразли интилишлар тобора кучайиб бораётгани барчамизни янада ҳушёр ва огоҳ бўлишга даъват этиши табиийдир».

Миллий ва умуминсоний қадриятлар орасида том маънодаги эзгулик ғояларига уйғун, бой анъаналарга эга мумтоз ва замонавий адабиётимизнинг, шунингдек, жаҳон бадиий тафаккури дурдоналарининг ўрни ҳамда қадр-қиммати беқиёс. Зеро, бу жавоҳирлар хазинасидан имкон қадар баҳраманд бўлган киши борки, у яхшиликнинг муҳибига, гўзалликнинг шайдосига айланади.

Давоми тўртинчи саҳифада.

ҲУНАРМАНДЛАР КЎРГАЗМАСИ

Пойтахтимиздаги «Миллий санъат маркази»да «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси томонидан «Bozor art — 2009» кўргазмаси ташкил этилди. Кўргазмада Тошкент шаҳри ва диёримизнинг барча вилоятларидан ташриф буюрган юзга яқин қўли гул ҳунармандлар миллий либосларимиз кўрки — атлас матолар, адрас либослар, тақинчоқлар, миллий қўғирчоқлар ва бошқа санъат асарларини намойиш этдилар.

Тадбир доирасида кўрсатилган «Чархпалак» этнографик ансамблининг либослар кўргазмаси ҳамда миллий қадриятларимиздан тўй саҳнаси томошабинларга хуш кайфият бағишлади. Либослар тақдимоти ва рақсларни Миллий рақс ва хореография Олий мактаби ўқувчилари балетмейстер Дилбар Саъдуллаева раҳбарлигида ижро этдилар. «Йилнинг энг яхши ҳунарманди» аниқланди ва совриндорлар диплом ҳамда қимматбаҳо совғалар билан тақдирландилар.

Дилафрўз МАРИПОВА

МИЛЛАТ ТАЯНЧИ, ТАРАҚҚИЁТ ГАРОВИ

Бошланиши биринчи саҳифада.

— Бугун мана шу залда ўтирган сиз, азизларнинг юзларингизга қараб, сизларнинг тимсолингизда бутун халқимизни ўзимга тасаввур қилиб айтмоқчиман: биз навбатдаги сайловни муносиб даражада ўтказиб, халқаро майдонда ўзимизнинг сиёсий етуклигимизни яна бир бор намоён этишга, албатта, қодирмиз, — деб таъкидлади Ислом Каримов. — Чунки бизнинг Ўзбекистонимиз, бизнинг жамиятимиз кечаги давлат, кечаги жамият эмас — таъбир жоиз бўлса, уларнинг ўртасида ер билан осмонча фарқ бор. Энг муҳими, бугун одамларимизнинг онгу шуури ва тафаккури, ҳаётга ва меҳнатга муносабати, ён-атрофда юз бераётган воқеаларга даҳлдорлик туйғуси, ўз Ватанидан ғурур ва ифтихори, келажакка ишончи кундан кунга тобора ошиб бораётганини **кўрмаслик, сезмаслик, англамаслик** мумкин эмас. Ишончим комилки, кўпни кўрган, эл-юрт тақдирига масъулият билан ёндашадиган халқимиз бу сиёсий жараённинг нақадар улкан аҳамиятга эга эканини чуқур англаган ҳолда, сайловда, аввало, фаол иштирок этади ва ўзининг, оиласининг эзгу орзу-мақсадларини рўёбга чиқариш, юртимизнинг тинчлиги, Ватанимизнинг тараққиёти учун овоз беради".

Давлатимиз раҳбари "Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги" йилида амалга оширилган кенг кўламли ишларга алоҳида тўхталиб ўтди. Таъкидлаб ўтиш жоизки, қишлоқларимиз қиёфасини тубдан ўзгартириш, бу ерга кичик саноат корхоналарини олиб кириш асосида янги ишчи ўринларини барпо этиш, қишлоқларимизда истиқомат қилаётган аҳолини тоза ичимлик суви ва табиий газ билан таъминлаш, уларга кўрсатилаётган тиббий хизматни бутун чоралар билан яхшилаш, бир сўз билан айтганда, қишлоқ аҳолиси турмуш тарзини, ижтимоий-сиёсий ва маданий даражасини оширишга истиқлолимизнинг дастлабки йилларидан бошлабоқ алоҳида эътибор берила бошланди. Якунланаётган йил бошида қишлоқ жойларида уй-жой ва ижтимоий объектлар қурилишини лойиҳалаштириш ва бунёд этиш тизимини такомиллаштириш бўйича давлатимиз раҳбарининг алоҳида қарори қабул қилинди. Жорий йилнинг ўзида қишлоқларимизда амалга оширилаётган қурилиш ишларига биргина янги ташкил этилган "Қишлоқ қурилиш банк" акциядорлик тижорат банки орқали 60 миллиард сўм маблағ йўналтирилди. Келгуси йилда шу мақсадларга қўшимча яна салкам 530 миллиард сўм маблағ ажратиш кўзда тутилмоқда. Яна бир янгилик — жорий йилнинг ўзида Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда 42 та ер массиви ажратилиб, қишлоқ ҳудудларида эксперимент тариқасида 840 та якка тартибдаги уй-жой барпо этилмоқда ва улар 2010 йилнинг баҳор ойларида фойдаланишга топширилади. Бундан кўзланган мақсад — қишлоқ аҳолиси учун ҳар жиҳатдан қулай яшаш шароитини яратиш, уларга маданий-маиший хизмат кўрсатишни тубдан яхшилашдан иборат.

"Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили" Давлат дастури бўйича амалга оширилган ишлар кўлами янада кенг. Биргина қишлоқ аҳолисига тиббий хизмат кўрсатиш соҳасини олайлик. Мазкур дастурга кўра, жорий йилда барча қишлоқ туманларининг марказий шифохоналари 12 миллион долларлик тиббий анжомлар, 44 та "УАЗ" санитария машиналари, 280 та "Дамас-амбуланс" тез ёрдам машинаси билан таъминланди, қишлоқ врачлик пунктларига 1 миллион доллар миқдорида тиббий лаборатория анжомлари етказиб берилди. Бу ишлар келгуси йили ҳам давом этади.

Маърузада кейинги йилларда мамлакатимизда таълим-тарбия соҳасида амалга оширилаётган ишлар ва уларнинг натижалари батафсил шарҳлаб берилди. Чунончи, бундан ўн икки йил аввал қабул қилинган Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва 2004 йили шу дастур асосида ишлаб чиқилган мактаб таълимини ривожлантириш умуммиллий давлат дастури бу соҳада туб бурилиш ясади, мамлакатимизда таълим-тарбиянинг янги миллий модели юзага келди. Бугунги мактабларимиз моддий таъминоти, техник имкониятлари ва бошқа бир қатор жиҳатлари билан бундан 10 — 12 йил аввалги мактабларнинг ҳолатидан кескин фарқ қилади. Жорий йилнинг ўзида юртимиз бўйича 1 минг 957 та мактаб қурилган ва реконструкция қилинган бўлса, уларнинг 1 минг 622 таси айнан қишлоқ жойларида эканлиги диққатга сазовордир. 2009 йилда қурилган 214 та академик лицей ва касб-ҳунар коллежининг 170 таси қишлоқ туманларимизда қад ростлади. "Шу нуқтаи назардан қараганда, — деб таъкидлади Юртбошимиз, — биз танлаган тараққиёт йўлининг таркибий қисмига, аниқроқ айтадиган бўлсак, келажагимизнинг мустаҳкам пойдеворига айланиб бораётган **таълим соҳасидаги буюк дастурларимизни ўз вақтида, узоқни кўзлаб ишлаб чиққанимиз ва амалга оширганимиз нақадар тўғри бўлганини бугун мамлакатимиз эришган юксак марра ва натижалар яққол намоён этмоқда...** Энг муҳими, бу дастурлар бир-бирини тўлдириб, бир-бирига замин яратиб бераётган, бир-бирининг мантиқий давоми бўлиб, давлатимиз ва жамиятимиз ривожига беқиёс ҳисса қўшаётган ҳужжатлар, десак, янглишмаган бўламиз".

Президент Ислом Каримов кириб келаётган янги 2010 йилга қандай ном бериш, унинг асосий вазифалари, бутун халқимиз биргаликда амалга ошириши лозим бўлган устувор йўналишлар тўғрисида ҳам тўхталиб ўтди. "Шу ҳақда ўйлаганда, биз, биринчи навбатда, давлатимиз ва жамиятимиз тараққиёти билан бевосита боғлиқ бўлган, кенг қамровли мақсадларни амалга оширишда ҳал қилувчи ўрин тутадиган режа ва вазифаларни ҳисобга олишимиз зарур. Янги йилда олдимизда турган энг долзарб мақсадларни кўзлаб ном беришнинг яна бир боиси шундан иборатки, шу тариқа биз юртимиздаги барча давлат ва нодавлат ташкилотлар, хўжалик ва корхоналар, тижорат тузилмаларининг куч ва имкониятларини қўйилган вазифани бажариш йўлида сафарбар этишни назарда тутамиз".

Давлатимиз раҳбарининг таклифига биноан, 2010 йил мамлакатимизда "Баркамол авлод йили" деб номланадиган бўлди. Йиғилиш қатнашчилари бу таклифни узоқ давом этган гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар. Президентимиз бу таклифнинг маъно-моҳиятини очиб берар экан, қуйидагиларни таъкидлаб ўтди: "Агар биз ўз вақтида узоқни кўзлаб, эртага ҳаётга кириб келаётган ёшларимизнинг чуқур билим ва касб-ҳунар эгаллаши учун замин яратмасак, уларни замон талаб қиладиган мутахассис кадрлар этиб тайёрламасак, бугунги кунда бутун дунёни қамраб олган молиявий-иқтисодий инқироз даврида юртимизда тинчликни сақлаб, иқтисодиётимизнинг барқарор ўсиш суръатларини таъминлашга, айни шундай оғир шароитда халқимиз ҳаётининг тобора юксалишига эриша олармидик?

Йўқ, албатта.

Ҳаммамизга теран бир ҳақиқат аён бўлиши керак — биз юртимизнинг эртанги ривожи йўлида қандай чуқур ўйланган дастурларни тузмайлик, бу режаларни бажариш учун қандай моддий база ва имкониятларни яратмайлик, бунинг учун қанча кўп сармоя сафарбар этмайлик, уларнинг барчасини амалга оширадиган, рўёбга чиқарадиган қудратли бир омил борки, у ҳам бўлса, юқори малакали иш кучи ва юртимизнинг эртанги куни, тараққиёти учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир бўлган етук мутахассис ёшларимиз, десак, ўйлайманки, ҳеч қандай хато бўлмайди. Шунинг учун ҳам бу ўта муҳим масалани доимо давлатимиз, жамиятимизнинг асосий вазифаси сифатида кўришимиз даркор".

> *"Ҳозирги мураккаб ва таҳликали замонда миллий ўзлигимиз, азалий қадриятларимизга ёт ва бегона бўлган турли хил хуружлар, ёшларимизнинг онги ва қалбини эгаллашга қаратилган зарарли интилишлар тобора кучайиб бораётгани барчамизни янада ҳушёр ва огоҳ бўлишга даъват этиши табиийдир".*
>
> *Ислом КАРИМОВ*

Президент мазкур вазифаларни тўла рўёбга чиқариш мақсадида "Баркамол авлод йили" махсус давлат дастурини тайёрлаш лозимлигини уқдирди. Қабул қилинадиган дастурда жисмоний тарбия ва спорт соҳасида бошланган катта ишлар бундан буён ҳам изчиллик билан давом эттирилади, айниқса, болалар спортини ривожлантиришга эътибор янада кучаяди. Касб-ҳунар коллежлари ва олий ўқув юртларини битириб чиқаётган ёшларимиз эгаллаётган замонавий билим ва кўникмаларни амалиётга жорий этишлари учун уларни кичик бизнес ва тадбиркорлик соҳасига кенг жалб қилиш масаласи кун тартибига қўйилади.

Президент Ислом Каримов маъруза якунида қуйидагиларни таъкидлади: "Бугун ҳеч кимга сир эмаски, биз яшаётган XX1 аср — интеллектуал бойлик ҳукмронлик қиладиган аср. Кимки бу ҳақиқатни ўз вақтида англаб олмаса, интеллектуал билим, интеллектуал бойликка интилиш ҳар қайси миллат ва давлат учун кундалик ҳаёт мазмунига айланмаса — бундай давлат жаҳон тараққиёти йўлидан четда қолиб кетиши муқаррар. Буни чуқур англаб олган давлат, бундай хулосани чиқарган, халқаро ҳамжамият ва тараққий топган мамлакатлар қаторига кўтарилиш учун ҳаракат қилаётган жамият, биринчи навбатда, бугун униб-ўсиб келаётган фарзандларининг ҳар томонлама баркамол авлод бўлиб ҳаётга кириб боришини ўзи учун энг улуғ, керак бўлса, муқаддас мақсад деб билади".

Кўринадики, баркамол авлод тарбияси давлатнинг, жамиятнинг, таълим-тарбия, маданият ва спорт соҳалари мутасаддиларининг, ижодий ташкилотларнинг бугунги энг муҳим, миллий тараққиётимизнинг янада юксак марраларини белгиловчи вазифадир. Бу жараёндан четда қолиш асло мумкин эмас.

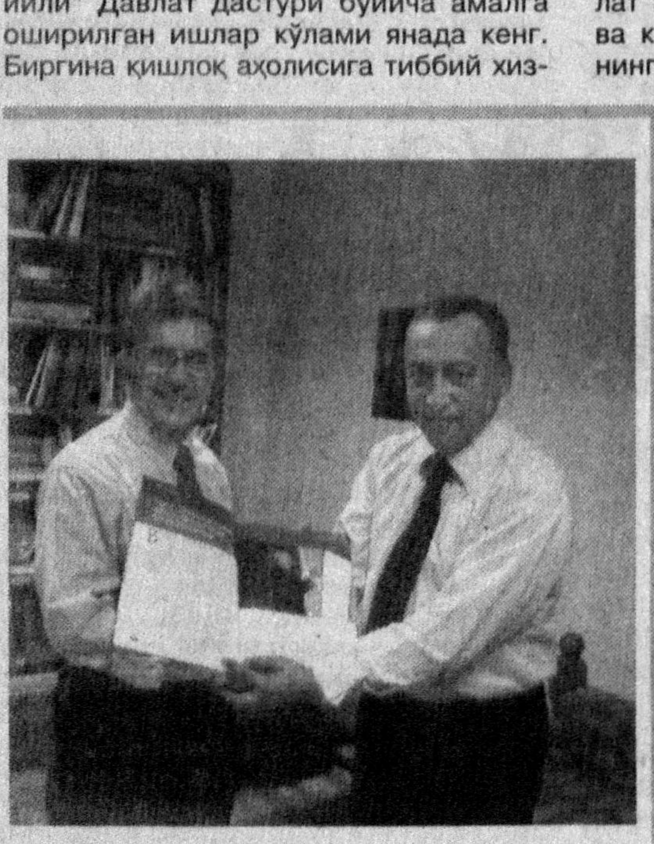

Муаллим

Газетхон илҳоми

Парталар оралаб чопади замон,
Жавонда тахлоғли китоблар қат-қат.
Ойнадан термулиб турар бир инсон,
Ёруғ хоналарни кезиб юрар вақт.
Синф деворидан мўралар умр,
У бу қадар сийрат-сирни билмайди.
Дераза ёнида турган бу тақдир
Ойнадан ташқари боқиб ўйлайди.
Бўрлар оҳоридай оппоқ бу ҳаёт,
У ҳам оқ йўлларга тўкилаяпти.
Нигоҳида бунча қувонч бор, ҳайҳот,
Ойнадан қайларга тикилаяпти?!
Парталар оралаб қувлашар еллар,
Ҳарфларга сингади ҳақиқат, ҳайрат.
Ойна қаршисида очилар қўллар —
Кимнидир дуолар қилади фақат.
Унинг сочлари оқ, манглайи тарам,
Кўзларида шиддат порлайди ҳар вақт.
Дераза олдида турарқан одам,
Қошига келади шундай улуғ бахт.
Баҳорлар зеб берган яноқларига,
Қалдирғочлар маскан этган қошини...
Қўнғироқ чалинди қулоқларига,
Шошилиб сидирди кўздан ёшини.

Мафтуна МАРДОНОВА

Янгийўл шаҳри

ЮНЕСКОда учрашув

Ўзбекистонда ЮНЕСКО ваколатхонаси иш бошлагандан буён кўпгина хайрли маданий тадбирлар амалга оширилди.

«Биз биргаликда янада самарали фаолият олиб боришимиз мумкин, — деди ЮНЕСКО ваколатхонасининг Ўзбекистондаги раҳбари Хорхе Эван Эспинал Чет мамлакатлар билан дўстлик ва маданий-маърифий алоқалар жамияти кенгаши директори Зокир Обидов билан учрашувда. — Ташкилотингиз кўпгина ҳамкорлик лойиҳаларини таклиф қилаётгани мени ниҳоятда мамнун этди».

Икки раҳбарнинг дўстона мулоқоти самарали бўлди. Маҳорат билан ишланган хонтахта, креслоларга тўшалган мовий рангли адрас кўрпачалар ўтмишни эслатади.

«Ташкилотларимиз фаолияти кўп йўналишлар бўйича бир-бирига уйғун, — деди З.Обидов. — Дўстлик жамияти Кенгаши ЮНЕСКОнинг Ўзбекистонда ўтказаётган тадбирларидан хабардор. Ишонаманки, бу учрашувимиз навбатдаги ҳамкорлик ишларимизга дебоча бўлиб қолади. Тақдим этган лойиҳаларимиз эътибор топаётганидан мамнунман. Бир сўз билан айтганда, XXI асрнинг яқинлашиб келаётган навбатдаги ўн йиллиги ЮНЕСКО ва Дўстлик жамияти кенгаши фаолиятининг сермазмун даври бўлади».

Кенгаш нашри бўлган «Ўзбекистон» журнали саҳифаларини кўздан кечирган Хорхе Эван Эспинал унда кўплаб дўстларининг ижтимоий фаолияти ҳақида ҳикоя қилувчи материалларга эътибор қаратди.

Дўстлик жамияти кенгашига ЮНЕСКО Ўзбекистон олимлари билан ҳамкорликда Тошкентнинг 2200 йиллигига бағишлаб тайёрлаган «Тошкент воҳаси археологияси» номли ноёб китоб тақдим этилди.

Флора ФАХРУТДИНОВА

Суратда: учрашув пайти.
Муаллиф олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг ўн етти йиллигига бағишланган тантанали мажлисда Юртбошимиз келаётган 2010 йилни «Баркамол авлод йили» деб аташни таклиф этди. Бу бежиз эмас. Миллий истиқлол шарофати билан оталар томонидан рўёбга чиқарилган улуғ ишларни бугун камол топаётган янги авлодлар давом эттирадилар ва Ўзбекистоннинг буюк келажагини яратадилар. Бу йўлда қўйилган қадамлар самарали ва залворли бўлиши кўп жиҳатдан ёшларимиз қалбида Ватан туйғуси нечоғли мустаҳкам жой олишига ҳам боғлиқ.

Таниқли адабиётшунос олим марҳум Бегали Қосимовнинг қуйида илк бор эълон қилинаётган ушбу мақоласи ёш авлод тарбиясида Ватан туйғусини шакллантириш масалаларидан баҳс этади.

КЎЗ ОЧИБ КЎРГАН ДУНЁМИЗ

Ватан туйғуси

Ёш авлод тарбиясида тил ва адабиётнинг роли нечоғли эканлиги, ўйлайманки, изоҳга муҳтож эмас. Инсоннинг кўз очиб кўрган уйига, ота-она ва қардошларига меҳру муҳаббати она сути билан кирганн каби, эл-юртига муносабати, биринчи навбатда, она тили ва адабиёти орқали шаклланади. Бугина эмас. Тил ҳар бир миллатнинг миллат бўлмоғида биринчи унсурдир. Адабиёт ўз оти билан "адаб", яъни одобдир, тарбиядир. Оталаримиз бу масалаларга алоҳида эътибор билан қараганлар ва жамият тараққиётида лозим мавқеъ-мартабани бериб келганлар. Тил ва адабиётнинг мавқеи миллатнинг мавқеи билан ҳамиша тўғри нисбатни ташкил этган. Миллатнинг қудрати ва нуфузи ошса, у ҳам ошган ва, аксинча, тушса, у ҳам тушган. Бироқ ҳар қандай ҳолда ҳам Ватан ва Миллат номи муқаддас келган. Ислом маданиятининг, мусулмон ахлоқининг тамал тошларидан бўлган ҳадиси шарифлардан бири **"Ватанни севмак иймондандир"** ("ҳуббул ватани мин ал иймон"), деган ҳадис эди.

Адабиётимиз босиб ўтган йўлга бир кўз ташлайлик. Милоднинг 732 йилида Йўллуғ Тигин "Кул Тигин" битигида битади: "Турк, ўғуз беклари, эй халқ, эшит! Тепадан осмон босмаган бўлса, пастда ер ёрилмаган бўлса, эй турк халқи, давлатингни, ҳукуматингни ким бузди?!"

Навоийни эслайлик:

Аёнким, ватан узра то жони бор,
Киши ҳарб этар токи имкони бор, —

Яъни инсон тирик экан, ватани учун курашади, деб ёзган эди буюк шоиримиз. Замоннинг зарбалари билан она юртини тарк этишга мажбур бўлган Заҳириддин Бобурнинг бутун умри Ватан ҳасрати билан ўтди.

Сендин бу қадар қолди йироқ, ўлмади Бобур,
Маъзур тут, эй ёрки, тақсир қилибдур, —

деб ёзган эди у олис Ҳиндистондан. Яъни: Сендан шу қадар узоқда қолиб ҳам Бобур ўлмади. Сен уни ўлмагани, "тақсир қилгани" — хато қилгани учун кечир, "маъзур тут". Ҳолбуки, Бобур ўшанда камдан-кам кишига насиб этадиган шавкатли салтанат эгаси эди.

"Ватан, ватан дея жоним танимдан ўлса равон, Манга на ғам қолур...", — дейди XX аср бошидаги ўзбек маърифатпарвар адабиёти вакили Абдулла Авлоний. Унинг замондоши шоир Таваллода эса: "Бу ватандандур бадан", деган ташбиҳни учратамиз:

"Ватан, менинг бор қисматим
шу бир сўзда ҳал" —

дейди бугунги шоиримиз Абдулла Орипов ва "Мен нечун севаман Ўзбекистонни?" деган савол қўяди.

Дарҳақиқат, нега Ватанни севадилар? Нега уни иймон қадар юксак тутадилар? Нега барча гуноҳларни кечириш мумкин-у, ватанга хиёнатни кечириб бўлмайди? Чунки у она сингари танҳодир, ягонадир. Чунки у биз кўз очиб кўрган дунёмиздир. Биз вояга етган маъводир. Тоғ-тошидан ер-сувигача, сабза-гиёҳидан дов-дарахтигача умримизга жон қадар пайванд. Чунки у бизнинг ёшлигимиз, биз орттирган дўстлар, илк муҳаббатимиз, қувончларимиз, ташвишларимиз, бахтли-бахтсиз онларимиздир. Бу тупроқда бизни дунёга келтирган, ақлу маърифатимизни бугунги даражага олиб чиққан, шаъну шукуҳимизни дунёга намойиш этган ота-боболаримизнинг хоки поклари ётибди. Шунинг учун ҳам уни саждагоҳ атайдилар.

Ватанни севмоқ ундан шунчаки қувонмоқ, ғурурланмоқ эмас. Уни дилдилдан англамоқ, у билан нафас олмоқ, у билан яшамоқдир. Уни яшнатмоқ, обод этмоқ, у учун курашмоқдир.

Афсуски, XIX асрнинг 60-йилларида ватан билан бирга ватан муҳаббати ҳам биздан тортиб олинган эди. Сўнг XX асрнинг етмиш йили давомида бу туйғу пояма-поя синдириб келинди. Миллат, ватан тушунчалари социалистик мафкурага мослаб чиқилди. "Биз — совет халқимиз", "СССР — бизнинг ватанимиз" деган сохта тушунчалар онгларга сингдирилди. Юрий Долгорукийдан Зоя Космодемянскаягача меҳр билан ўргандик. Лекин Амир Темурни танимадик. 1917 йил воқеаларини "Юрт қайғуси" сифатида кутиб олиб, халқ дардини дилдан ҳис этган ва истиқлол йўлида жонларини фидо қилган оталаримиз "халқ душмани" сифатида йўқ қилиндилар. Ниҳоят, социализм йиқилиб, у билан боғлиқ тушунчалар тумандай тарқала бошлагач, ҳамма нарса яна аслига қайтди. Бизнинг Ватанимиз кўп минг асрлик тарихга эга бўлган, жаҳон цивилизациясининг чорраҳасида келган, ўнлаб илм-фан доҳийлари билан башарият тафаккурини ёритган, жаҳонгир саркардалари билан олам харитасига неча бор туб ўзгартишлар киритган табаррук Ўзбекистон эканлигини бугун дадил айтмоқдамиз.

Хўш, нечун севаман Ўзбекистонни,
Сабабини айтгил, десалар менга,
Шоирона гўзал сўзлардан олдин
Мен таъзим қиламан она халқимга, —

деб ёзади Абдулла Орипов.

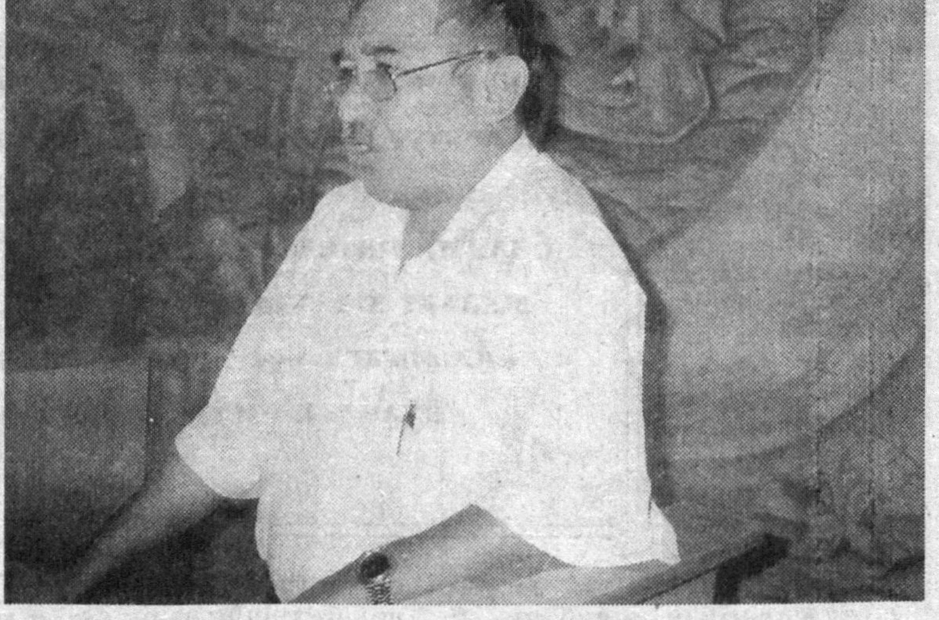

Дарҳақиқат, миллат (халқ) тушунчаси ҳамиша ватан билан ёнма-ёндир, мисоли жисму жондир, бирини бирисиз тасаввур қилиб бўлмайди. Миллатимизнинг эса, ўлмай-йитмай, йўқолмай-ютилмай асрлар оша барҳаёт келишини таъмин этган, бугун ҳар биримизнинг томиримизда қайноқ қон бўлиб оқиб турган бетимсол анъаналари бор. 1924 йилда мустамлака Туркистони беш бўлакка бўлиниб, бири-бирига қайраб қўйилганида, ўлка ва унинг халқини яхши билган олимлардан бири шундай ёзган эди:

"...Баъзи одамлар тобе туркларнинг, хусусан туркистонликларнинг миллий ҳаракати ҳали жуда ибтидоий босқичдалигини, инглиз, немис ва рус миллатларининг бутун янги давр тарихини ағдар-тўнтар қилган қудратли миллий шуурлари, миллий маданиятларининг улуғворлиги қаршисида ўрта осиёликларнинг довдираб қолишларини, бир кун ўз тақдирларини ўзгартириш имкони туғилганида ҳам ундан фойдалана олмаяжакларини сўйлайдилар. Лекин бу миллатнинг шундай қавмий хусусиятлари бордирки, уларни уйғотиб, ишга солишга муваффақ бўлинса, йўқотган нарсаларини жуда қисқа муддатда тиклай олади.

Мингларча йиллик тарихимизда қизил ип бўлиб ўтган миллий хусусиятларимиздан бири **жонлилик** ва битмас **фаоллик**дир...

Ҳалқимизнинг бутун тарихий такомили давомида кўзга ташланган энг аён хусусиятларидан бири тарихнинг биз билган давридан буён аскар бўлиб келганлиги, интизомсеварлиги, ҳаётнинг энг оғир мушкулотига ҳам тайёр туриши, машаққатларга узоқ муддат сабрли бўла олишидир...

Бу миллатнинг буюк жанглар пайтида бирдан туғёнга келиши унинг истиқлолга муҳаббати ва дунё воқеаларига чин кўнгилдан берилиши ҳамда қизиқиши билан изоҳланади. Бундай миллий хусусиятларини халқимиз жуда катта эътибор билан ёшларга сингдириб келади".

Тарихимизнинг миллий уйғониш даври деб аталган XX аср бошида ватан ва миллатни англаш, мустақиллик учун курашиш энг муҳим масалалардан бўлган эди. Хусусан, "тараққийчилар" номи билан тарихга кирган фидойи оталаримиз бу борада катта шижоат кўрсатдилар. Замон айланиб, асримиз сўнгида мустақилликнинг долзарб масалалари Юртбошимиз томонидан кун тартибига қўйилди. Миллатнинг ўз-ўзини англашига эришиш, янги давлат, янги жамият қуришда Шарқ билан Ғарбдаги энг яхши анъаналарни бирлаштиришга ҳаракат қилингани бугун нечоғли самара бераётганига ҳаммамиз гувоҳ бўлиб турибмиз.

Бу XX аср бошида маърифатпарварлик ғояларини илгари сурган адибларимизнинг энг эзгу орзуларидан бири эди. Ўнинчи йилларда тузилган ва даврнинг машҳур адиблари, зиёлиларини атрофига бирлаштирган Мунавварқори жамиятининг номи "Турон" эди. 1918 йилда машҳур Фитрат Тошкентдаги кўзга кўринган истеъдод эгаларини тўплаб, ўз жамиятига "Чиғатой гурунги" деган ном берди ва бу билан адабиётимизнинг олтин асри санаб келинган XV аср — Навоий асрига ўз ихлос ва муҳаббатини ифода этди. Беҳбудий 1914 йилда ёзади: "Қабиласининг исмини ва етти отасининг отини билмайтурғонларни "қул" — "марқуқ" дерлар". Бу сўз Ч.Айтматов қаламида "манқурт" номи билан қайта кашф этилгани ҳаммамизга маълум.

Бинмо саҳари азми тавофи ватани ман,
Оҳ-оҳ чи ватан қиблагоҳи, жони таниман.

(Сен менинг ватанимга эрта тонгда назар сол. Ҳай-ҳай, қандай ватан бу! У менинг қиблагоҳим, жони танимдир). Бу Фитратнинг "Сайҳа"сидан.

Мовароуннаҳрдир тарихда бизларга ватан,
Арзиғай бизлар санга хизматга бўлсак жону тан.

Бу тошкентлик Таваллонинг эътирофи.

"Ҳар бир кишининг туғилиб ўсган шаҳру мамлакатини шул кишининг ватани дейилур", — деб бошланар эди Абдулла Авлонийнинг 1913 йилда чоп этган "Туркий гулистон" китобидаги "Ватанни суймак" фасли.

Кўриняптики, ватан мавзуси маърифатпарварлик адабиётида етакчи мавзу бўлган. Сўнг адабиётимизда ўзликни англаш, шу жумладан тарих ва ватанга миллат манфаатидан келиб чиқиб ёндошиш 60-йилларда бир қадар кўзга ташландики, бунинг сабаблари вақтинчалик юз берган машҳур "тарихий илиқлик" билан изоҳланади. А.Ориповнинг "Ўзбекистон — Ватаним маним", Э.Воҳидовнинг "Ўзбегим" каби адабиётимизда янги бир босқич яратган шеърлари шу даврда майдонга келди. Ниҳоят, бу мавзуга адабиётимиз саксонинчи йиллар ўртасидан бошлаб чинакамига қайтди ва у мустақилликдан сўнг давлатимиз сиёсати даражасига кўтарилди.

Бугун биз жаҳон тараққиётидаги ўз ўрнимизни, ўз йўлимизни топган мамлакатмиз. Бу йўл табиийки, инсониятнинг ақлу тажрибасига зид эмас, балки ўшандан келиб чиқиб танланган йўлдир, лекин Ўзбекистон йўлидир. Машҳур Исмоилбек Гаспрали 1885 йилда Европа йўргаклаб олган капитализмни ҳам, социализмни ҳам атрофлича таҳлил қилиб, ҳар иккисини баравар рад этган ва учинчи бир йўлни тавсия қилган эди: "Оврупо кекса бир чолдир, тажрибаси кўпдир, — деб ёзади у. — Улуғ ёшига ҳурматимиз бор. Тажрибасини ўрганамиз, лекин хатоларини такрорламаймиз. Мактабларини, университетларини бизлар ҳам қурамиз. Аммо ақлларимизни қанча ёритсак, юракларимизни шунча "ҳаққоният" билан тўлдирмоққа ҳаракат қиламиз. Оврупода нимани кўрсак, ёш боладек кўтариб югурмаймиз. Эсли-ҳушли инсонлардек: "Бу нимадир?" "Оқибати нима бўлади?" "Виждон ва ҳаққониятга уйғунми?" дея ақл тарозусига тортиб оламиз. Оврупо маданияти мулоҳазасиз қабул қилавериш мумкин бўлган бир нарса бўлса эди, бу маданиятга Оврупонинг ўз вориси душман бўлмас эди. Яна бир бор такрорлайман: янги фанларини, кашфиётларини ва ижодларини, фойдали хизматларини инкор этмайман. Лекин ислом оламининг ислоҳот ва тараққиётга эҳтиёжи бўлган бир пайтда ҳеч бир мулоҳаза қилиб кўрмасдан Оврупога тақлид этишни ақлдан ҳисобламайман".

Президентимиз Ислом Каримов ЮНЕСКО Ижроия кенгашининг 149-сессиясида сўзлаган нутқида "Илдизлари асрлар қаърига туташган, 3000 йилдан кўҳнароқ" Ўзбекистон тарихига берилаётган эътиборни, ўзбек халқининг жаҳон цивилизациясига қўшган улкан ҳиссасининг эътироф этилишини мамнуният ва миннатдорлик билан қайд этдилар. Аждодлар меросини авлодларга етказмоқ қанча шарафли бўлса, шунча масъулиятли ҳамдир.

Шу жумладан Ватан муҳаббатини ҳам. Хўш, уни ёш авлодга етказмоқ йўллари қандай? Аввало, гуманитар-филологик факультетлар ва ўқув юртларининг тил-адабиёт дастурларини тузишда буни ҳисобга олмоқ керак бўлади. Нофилологик факультетларда, ўқув юртларида, эҳтимол, факультатив дарслар, тўгараклар, учрашув-мулоқотлар, китобхонлар конференцияси, Ватан ва Миллатни танитишни кўзда тутувчи мусобақа, концерт кечалари уюштириш каби турли-туман тадбирлар орқали амалга ошириш яхши натижа берар. Менимча, бу ерда ягона андоза бўлмайди. Ҳамма нарсани жойлардаги мутахассис ва ташкилотчиларнинг диди, маърифати, салоҳияти ҳал қилади. Муҳими, мавзунинг қадри-эътиборини, муқаддаслигини сақлай олишдир.

Бегали ҚОСИМОВ

Санъаткорлар халқ хизматида

Юртимизда амалга оширилаётган маданий-маърифий ислоҳотлар миллий театр санъати ривожига ҳам бевосита таъсир кўрсатмоқда. "Қишлоқ тараққиёти ва фаровонлиги йили" давлат дастури асосида "Ўзбектеатр" ижодий ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳамда Республика маънавият ва маърифат кенгаши ҳамкорлигида Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятлар бўйлаб ўтказилаётган уч босқичли театр кунлари фикримизга далил бўла олади. Шу йилнинг май-июль ойларида, мустақиллигимизнинг ўн саккиз йиллиги арафасида ва айни кунларда пойтахт театрларининг деярли барчаси вилоятларимизда, шаҳар ва туманларда бўлиб, элимизнинг таниқли шоиру олимлари билан биргаликда аҳоли турли қатламлари ўртасида маънавий-маърифий тарғибот ишларини олиб бормоқдалар. Кейинги йилларда саҳналаштирилган ва пойтахтлик томошабинларнинг юксак баҳосига сазовор бўлган бир қатор спектаклларни бугун қишлоқ меҳнаткашлари ҳам мароқ билан томоша қилишмоқда.

Чунончи Миллий академик театримиз ижодий гуруҳи Сурхондарё ва Андижон вилоятларида, Алишер Навоий номидаги опера ва балет академик катта театри Самарқандда, Ёш томошабинлар театри Наманган ва Тошкент вилоятларида, Рус академик драма театри Навоий вилоятида, Муқимий номидаги мусиқа театри Қашқадарё ва Бухорода бўлиб, ўз мухлисларига маданий хизмат кўрсатишди. Абдулла Қаҳҳор номидаги Сатира театри вакиллари Сурхондарё ва Самарқандга бориб келишди. Ўзбек давлат драма театри ижодкорлари Хоразм ва Қорқалпоғистондан яқинда қайтишди.

Ҳар бир спектакл намойиши олдидан тарғибот гуруҳи аъзолари йиғилганларга мамлакатимизда олиб борилаётган улкан бунёдкорлик ишлари, маданият, адабиёт ва санъат, хусусан театр соҳаси ривожига берилаётган эътибор, ёшларнинг жамият ҳаётидаги муҳим ўрни ҳақида сўзлаб берадилар. Театр кунлари давомида таниқли санъаткорлар билан учрашувлар, савол-жавоб кечалари, кўнгилочар мусиқий тадбирлар ҳам ўтказилди.

Айни кунларда Андижонда вилоят ҳокимлиги билан ҳамкорликда йирик анжуман ўтмоқда. Бу ерда республикамизда мавжуд ўнта Қўғирчоқ театри саккизинчи маротаба ўз имкониятларини имтиҳондан ўтказмоқдалар. Айни чоғда Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими билан ҳамкорликда "Драматургияда замонавий қаҳрамон муаммолари" мавзусида ижодий семинар ҳам ташкил этилган.

Эсонбой ЎРИНОВ,
«Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бошқарма бошлиғи

Гўзал БЕГИМ

Атиргулдай очилар сукут

Намчил шовуллайди қирмизи мавжлар,
биллур қайиғимда умидлар тирбанд —
денгиз шеър келтирар қароқларида.

Узилган изтироб илларин улаб,
камалак ҳовурига жонидиш тутдим.
Шамол шеър келтирар — болишлари нур.

Кафтим чизиқларин бошлари эгик,
кўнглим чизиқларин Қуёшга қарар,
Осмон шеър келтирар — кафтлари юлдуз.

Оҳ шаклида ёғар кумуш томчилар,
ёмғирпўшим узра булутлар ҳил-ҳил.
Ёмғир шеър келтирар — атиргул.

Сиёҳранг кунларим қушга эврилган,
ямалган кулгулар қўлимдан тутар,
Япроқ шеър келтирар — яшилдир умрим.

Эшигимдан кирмай қолган митти куй,
тушимдан чиққиси келмас гулларнинг,
Шудринг шеър келтирар —
ялтирар кўнглим.

Марварид кўприкдан ўтар кўзларим,
ҳовучларим тўла юрак — Кўҳинур.
Ҳаво шеър келтирар — нигоҳлари ҳур.

* * *

Ҳаёт ҳақидаги ақидаларни жамлаган
китоб — кўзларинг.
Ҳайбатли ҳарорат чўққиларида
мендан гул тиланар ҳар гулдурос,
шабада ҳидларини очқилар
эҳтирос.

* * *

Мен кимга ўхшайман —
тунга,
осмонга,
кўзларимдан ўтар кесик чақмоқлар.
Ўтиргим келади,
юргим келади,
лаҳзаларнинг муюлишида.
Сочларим йўлларга тикилаверар,
оҳ чекар кўзимнинг баландликлари,
мендан жуда олис бўлган кечада.

* * *

Гулга эврилдим,
денгиз томчилаган нур бархонлари,
туннинг юрак уриши —
қип-қизил япроқ,
заъфарон ҳидларни чайқар кўзларим
ва нигоҳлар пишган хўрсиниқ.

Шабадага дўндим,
чўққилар чайқар ўз зулматларини,
ерга калит солди тоғ табассуми.
Дайдиди теграмда сувга инланган
дунёнинг хомаки сурати.

Отига эврилдим туйғуларимнинг
қушлар парвозини элтиб кетаётган,
сувнинг бешигини чайқаб қўйгувчи,
мингта қанотида сўзни кўтариб,
юрак жарлигига одимлагувчи
отга эврилдим мен.

* * *

Кел,
ажнабий тилда ўқи
юрагимнинг ўнгу тескарисига.
Гул тут титроғимга,
эгил хўрсиниқларимга,
ранглар билан парчала сассизликни.
Кўпроқ гул келтир,
ўзинг тушунмайдиган ушбу жимликка.

* * *

Тушларимга киради гуллар,
кўлларимга яқинроқ келиб
уйғотади бармоқларимни.
Қимтинади кўркли лаҳзалар
кўзларимга эгилиб.

* * *

Кўзим чўкиб борар,
қорачиқларим борар кичрайиб,
дилимдан
титроқлар ўтар қайгадир.
Эшигим тутқичига муҳрбанд исм
мени олиб чиқар,
ҳамроҳ бўлим келар сассизликларга.
Кўлларимни тута олмайман,
бўйсунмас нигоҳларим
осилиб олади деразаларга.
Кўнглимни қоқар Қуёш,
жимирлайди тун.
Хўрсиниқларим оралаб
атиргулдай очилар сукут.

* * *

Тушимда
сизга борар йўлимни
атиргул ифори тўсаётганмиш,
орамизда ўсибди атиргулли тоғ.
Кўлимни сўрабди чўққилар,
юрагим сўрабди мармар дарахтлар,
кўзларим чекиниб ортига,
тиловат қилибди исмингизни.
Ичимдан чиқолмасмиш хўрсиниқларим,
гўзал экан ҳаммаси,
мен йўқ эканман,
тушимда ўйларим бахтиёр экан.

Нигора РАҲМОНОВА

Ҳаёт — ҳали узилмаган гул

Ой нуридан ёғилар томчи,
Ҳаёт гўё кўҳна бир қўшиқ.
Тонг саҳарлаб айтаман такрор,
Мен исмингга гулларни қўшиб.

Сочларимга боғлаб оламан,
Қирқ кокилга бурканар олам.
Умрим бўйи ўқидим сени,
Лек тушунмай ўтяпман, одам.

Шамоллардай шошиб югурдим,
Мен томонга узатмадинг қўл.
Ахир сенга боғ бўлиб келдим,
Ҳаёт гўё узилмаган гул.

* * *

Қуёш ботиб кетди томнинг ортига,
Сомон сувоқларга айланиб кетди.
Онамнинг елкаси тин олар сокин,
Оқшомнинг манглайи устунга тегди.

«Бугун чиқасизми?», дедингиз аста,
Кимдир «ўҳ-ҳў», дея қиради томоқ.
Бу гап тарқалади эрта бир пасда,
Ҳатто қизғонади билсангиз қишлоқ.

Ялтирар ялтироқ қўнғизлар бунда,
Чиқ дейсиз, чиқ дейди оймомо имлаб.
Чорбоғ томонларда юрар аллаким,
Отам сув кечади буғдой оралаб.

ХАЁЛ

Шамоллар қайтади сафардан,
Илоҳий куй олиб хонамга.
Нигоҳим соғинчлар туғади,
Соғиниб хат ёздим онамга.

Ва хаёл кўзгуси очилиб,
Юлдуздай сочилиб кетади.

Қишлоқда бир йигит сўрида
Осмонга термулиб ётади.

ХАВОТИР

Кўнглим, сенга кўндим,
Сенга суяндим.
Юлдузларга яна бошимни урдим.
Юргин, Кўқонларга бориб келайлик,
Мана, майсалардан арғимчоқ қилдим.
«Сиздан хабарлар йўқ, хавотирлар бор»,
Эшикка қулфни солмадим яна.
Тамом. Кетаман деб сўз берган эдим,
Бу кеча мен сизга бормадим яна.
Қўқон шамоллари жудаям шаддод,
Мусичалар патин учириб келар.
Балки хат ёзмассиз, ёзганингиз ҳам
Кабутарлар йўлда тушириб келар.

Аҳмад ҲАСАН

Умримнинг нурли фасли

ОНАЛАР ТИЛАГИ

Оналар тилаги: дунё тинч бўлсин,
Тинчлик — башар ўғлин эзгу матлаби.
Тинчлик юракларга кирар шуъладай,
Жаҳон овози бу, халқлар талаби.

Шу боис оналар тилаги жонга
Малҳамдай, кўзга нур, юракка қувват.
Меҳр булоғининг қуримас кўзи —
Оналар хилқатта ўзи қўйган от.

Она тилагига қалбдан қўшилиб,
Юзга қўл тортарсан сафар чоғида.
Юракда энг эзгу ҳислар жўшади,
Орзу гул очади кўнгил боғида.

Олам ободлиги, элнинг шодлиги,
Она дуосида бўлмиш мужассам.
Кўнгил дардларини ювиб кетади,
Бахтли кексалардан ҳикмат тингласанг.

ОЙ МАДҲИДА

Деразам ланг очиқ... тун сокин,
Ой табассум қилар кўз сузиб.
Яна ундан бир оз нарида
Ял-ял ёниб турар юлдузим.

Ой — меники, юлдуз — меники,
Шулар бари менинг осмоним.
Нурли олам ичра яшайман,
Борми мендек йигит армони!

Коинотнинг эрка қизига
Саволларим жудаям кўпдир.
Илтимосим, само санами
Нуқра юзларингдан бир ўптир.

УМР МАЗМУНИ

Кексаман дейсан-у, яшармоқ бўлиб,
Сочингни қорага бўягинг келар.
Кексалик! Тўхтаб тур, қисталанг қилма,
Келажак ҳақида ўйлагинг келар.

Ажабо! Қарилик навбат кутмасдан,
Кириб келаверар хонадонингга.
Чигал хаёлларни ўйлама ҳеч ҳам,
Ундан ҳеч хавф йўқдир азиз жонингга.

«Қарилик айбини ёшурса бўлмас» —
Навоий бобомнинг сўзлари улуғ.
Йилма-йил нуқсонлар барҳам топаркан,
Умрнинг шу фасли ақлга тўлуғ.

Вақт етиб келибди ҳисоб-китобга,
Ишқибоз эмассан дунё зарига.
Ҳали ҳам сен учун имкон етарли,
Яраб қол элингнинг бирор корига.

САТРЛАРИМ

Сатрларим пишмаган — думбул,
Оқиб турмас ҳаёт шираси.
Сайқал бериб яшнатай десам,
Қайдан топай гапнинг сараси?
Шеър ўсар фикр қозонида,
Камалакдай товланиши бор.
Шоирлик — илҳомда тўлғониш,
Йўқса ҳайфдир чираниш, бекор.

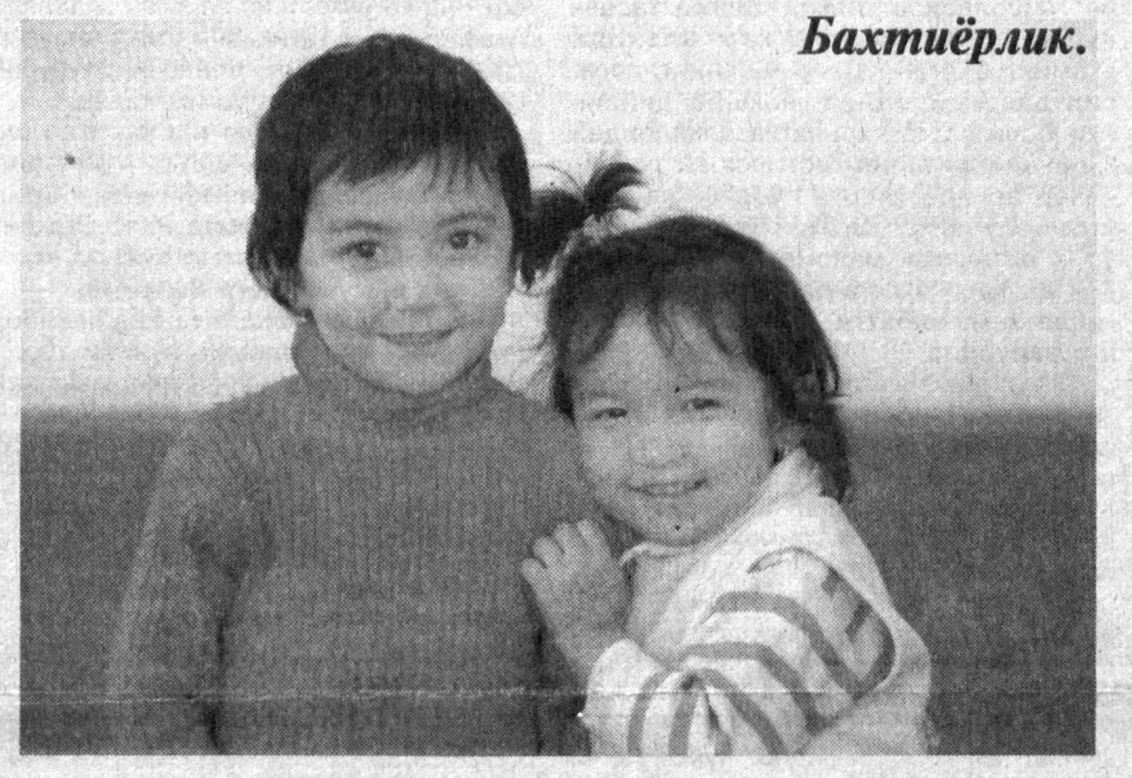

Бахтиёрлик.

Ижодкорнинг хотира дафтари бир умр ёпилмайди. Унинг ҳар саҳифаси турфа хил хотиралар, турфа хил тақдирлар, умр йўлларидаги учрашувлар, яхши-ёмон кунларнинг тафсилотлари, кўнгилга нақш боғлаган фикру хулосалар билан бойиб боради. Таниқли шоир Эрмамат Нурматовнинг "Шарқ" НМАК Бош таҳририятида куни кеча чоп этилган "Эзгуликдан умр чароғон" сарлавҳали бадиий публицистик тўпламини варақлар экансиз, кўнглингиздан шу мулоҳазалар ўтади. Муаллиф бутун ҳаётини халқ хизматига, илму фан, маданият ва санъат ривожига бахш этган таниқли ватандошларимиз ҳақида ёзар экан, ўқувчини улардан ибрат олишга, эзгу амалларини давом эттиришга ундайди.

Қуйида ушбу тўпламдан жой олган бир қатрани эътиборингизга ҳавола этамиз.

Китобингизни ўқидим

Эзгулик — умр чироғи

Ажаб дунё экан. Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ, деганларидек, баъзан тириклик фаслида яқин қадрдонларингнинг барча фазилатларини ҳам илғай олмас экансан. Мард, қалби дарё, кўнгли пок инсонларга дуч келганингда, улар билан ёнма-ён яшаганингда ҳам бу фазилатларни одатий, яъни шундай бўлиши керак, қабилида тушунаркансан. Жудолик шаробига рўбарў келгандагина кўзинг очилади...

Ўзбекистон халқ шоири Ҳабиб Саъдулла шу маънода она юртининг толмас куйчиси, муносиб фарзанди эди. Унинг кўзга ташланиб турадиган бир фазилати ижод аҳлига имкон қадар кўмаклашиш, қанотли сўзлари билан дилини баҳорий туйғуларга тўлдириш эди. Унинг бу одати Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлимини бошқарганида янада тўла намоён бўлди. Ўзини тутиб олган қаламкашлар билан бирга назм майдонига эндигина кириб келаётган ёшларнинг ҳам илк изланишларини синчковлик билан кузатар, уларга руҳий мадад берарди. Унинг ўнлаб бошловчи шоирларга матбуот орқали "оқ йўл" тилагани, илк китобларига муносабат билдирганининг гувоҳиман. "Истеъдодли ёшларни топайлик, рағбатлантирайлик, улар адабиётимизнинг келажаги", дер эди шоир. Дўстимнинг бу сўзлари қулоқларим остида ҳамон жаранглаб турибди.

Ҳабиб Саъдулла тенгдошларига, ўзидан катта ва кичикларга ҳам бир хилда муомала қилар, ҳузурига келган кишини эътибор билан тинглаб, унга қўлидан келганча ёрдам беришга ошиқарди. Муҳими, ўзи таниган ёки танимаган кишиларнинг ютуғини худди ўзи эришган ютуқдай самимий қабул қилар, улар билан фахрланиб юрарди. Камина ҳам бу меҳрдан кўп бор баҳраманд бўлганман.

Ёзувчилар уюшмаси аъзолигига ўтганимда дўстим мени самимий қутлади, "Олмос", "Боқий бахт" тўпламларимни мукофотга тавсия этиш учун елиб-югурди. Авваллари асосан шеъриятнинг кичик жанрларида ижод қилардим. Кейинроқ атоқли ҳамюртимиз Усмон Носир ҳақида достон ёзишга ўзимда журъат топдим. Қўлёзма тайёр бўлгач, шоирнинг уйига қўнғироқ қилдим. У хурсанд бўлиб кетди. Достонни минг ҳаяжон ва истиҳола билан ўқиб бердим. Ҳабибжон ўша заҳотиёқ ўрнидан туриб, мени бағрига босди.

— Асар устида ишлаётганингиздан хабар топиб, озгина ўйланиб қолгандим, — деди у. — Чунки бу жабҳада авваллари от сурмагандингиз. Мана, энди ҳадикларим тумандек тарқаб кетди. Яхши достон қутлуғ бўлсин!

Ҳабибжоннинг чеҳраси ёришиб, катта ва тийрак кўзларида самимий хурсандлик порлаб турарди. "Достон матбуотда ёритилса, албатта, сўзбоши ёзиб бераман", деди у мени янада руҳлантириб. Орадан бироз вақт ўтиб, достон "Фарёд" номи билан "Наманган ҳақиқати" газетасида Ўзбекистон халқ шоири Ҳабиб Саъдулланинг сўзбошиси билан эълон қилинди.

Эл суйган шоир Муҳаммад Юсуф китобларини ўқиётганимда битта ёмби сатр мени, айниқса, лол қолдирган: "Юракка кўмилар асл шоирлар". Ҳабибжон кўпсонли мухлислари, дўст-қадрдонлари, шеърият ихлосмандлари ва яна турли касб эгалари бўлмиш ватандошлари қалбида ҳамон яшамоқда. Вафотидан олдинроқ кўргани борганимда у икки жилдли "Танланган асарлар"ига ишора қилиб, "Эрмамат ака, оиламга, болаларимга дурустроқ мерос қолдиролмаяпман. Мана шу китоблар — менинг бойлигим", деганди.

Дарҳақиқат, шундай. Шоир ўзидан яхши ном, ҳар қандай сиймузарлардан, кошоналардан қимматроқ маънавий хазина қолдирди. Китоблари узоқ йиллар нафақат зурриёдлари, балки ватандошлари хонадонларини ҳам файзиёб айлаб, кўнгилларда эзгу ҳислар уйғотишига ишончим комил.

Мен ҳам унинг юрак қони билан битилган шеърлари, достонларини мутолаа қилиб, исми жисмига монанд шоирнинг асарлари барҳаётлигига имон келтирмоқдаман.

Ҳикоя

ҚАЙТИШ

У деразадан тушаётган заррин қуёш нурлари остида қамашган кўзларини эринибгина очди. Кўз очди-ю, бирдан ғашланди, пайраҳадай қўлларини дераза томонга пахса қилиб, ёзнинг одатий жазирама оловидан нигоҳини тўсган бўлди. Аммо эплолмади. Наштардек ботаётган нурлар уни қўзғалишга, ланж танани соя томон олиб ўтишга мажбур этарди. Кир, яғир ёпинчиғи илон пўст ташлагандек каравотнинг бир томонига осилиб қолган. У қуёшдан қочибми, ёхуд ғижимланиб қолган оҳорсиз чорхона пиджаги қатланиб, ғужанак танасига ботганиданми, секин девор томонга ўгирилиб олди. Барибир, ётолмади. Чалқанча ётганича ҳали уйқуси ўчмаган кўзларини шифтга тикди; қулочларини қарға қанот қоққандай эринибгина икки томонга сермади-да, узоқ керишди. Суяк мушакларининг зирқираб кетишидан алланечук лаззат ҳиссини туйди.

У хаёлини бир жойга тўплаб, ниманидир эслашга тиришди. Устара тегмаган, куйган чигитдек ўсиқ соқол-мўйлов афт-ангори ногоҳ буришиб кетди.

— Нима деди у? Неофабия дедими? — дея ўз-ўзича тўнғиллади, кеча йўқлаб келган, бошланғич синфда сабоқ берган устози Мели аканинг танбеҳларини эслашга ҳаракат қиларкан. — Нега мен янгиликдан қўрқарканман? Балки мени одамлар тушунмаётгандирлар? Умуман, менинг кимга оғирлигим тушмоқда ўзи? — У киртайган маҳзун кўзларини юмди. — Ҳа, мени Шофия ҳам ташлаб кетди! Ажаб, одамлар мендан қочмоқдаларми, ё мен одамлардан узлатдаманми? — У найзасимон қошларини маъносиз чимирди. — Узлат? Нима у узлат? Тавба, қаердан биламан буни? Қаердан ўқидим экан? Барибир, эслолмадим. Ҳар ҳолда нақадар таниш сўз! Узлат? Ҳам қўрқинчли, ҳам сокин...

Илкис ўрнидан турган эди, боши айланиб, кўз олди қоронғулашди, йиқилиб кетмаслик учун каравот дастагини ушлаб қолди. У шундагина ўзининг очқаганию юраги ҳолсизланиб бораётганини туйди. Барибир, кўнгил ғашлиги устун келарди. Шу сабаб, қўл узатса етадиган стол устидаги егуликдан тановул қилишга ҳам ҳафсаласи бўлмади. Наридан-бери юз-қўл ювган бўлиб, кеча ёзилганича қолган, чой, овқат тўкилавериб, моғор ҳиди унниқиб улгурган дастурхондаги уч-тўрт бурда қотган нон бўлакларига қўл узатди.

* * *

Гандираклаб-гандираклаб эшик қопқасини зўрға итарди. Остонага қадам қўйиши ҳамоно биринчи дуч келгани яна қуёшнинг одатий, кўнгилни ғаш этувчи қайсар нурлари бўлди. Гўё уларга бас келмоқчи бўлгандек, кўзларини қисиб хўмрайиб қарамоққа чоғланди. Аммо қисиқ кўзларига олов пуркалгандек бўлди. Шундагина қайта тепага қарашга юраги дов бермай, қилаётган иши учун ўзидан-ўзи ижирғаниб кетди.

Сўнг полиз қўриқчисидек бирпас ҳовли ўртасида туриб қолдида, тўнкарилган эски пақирга омонат чўкди. Шу чоғ оёқлари остида зир югураётган чумолиларга кўзи тушди. Улар саросима ичида ўлжаларига ҳам қарамай, турли томонга тўзиб қоча бошладилар. Бироздан сўнг, «овул»ларида яна тинчлик қарор топганини билгандай, ҳаммалари яна ўз ташвишларига юз тутишди. Бири ўзидан беш-олти ҳисса катта дон-дунми, хас-хашакми олиб келаётган бўлса, иккинчиси шеригининг ўлжасига очиқдан-очиқ ҳамла қилаётир. Буларнинг барчаси қўшилиб, сирли ва ташвишли ҳаёт манзарасини англатарди. Ҳозир қиш ғамини еётган бўлсалар, ажабмас. Уларда ҳам бола-чақа бордир? Бўлмаса, шунчалар жонларини жабборга беришармиди? Унда буларни нима мажбур қилган? Бир қоринлари бўлса юрган йўллари, истаган жойларида тўяди-ку? Ўзаро келишмовчилик, тортишув, бирининг молига иккинчиси эгалик қилиш, бир-бирини хароб этиш каби инсонга хос одатлар чумолилар орасида ҳам бормикан?

Ана, оғзи нўхотдек келадиган, атрофи майда тупроқ зарралари ила маҳорат билан ўралган тупроққалъа ин бўйлаб чумолилар бетартиб кириб чиқишмоқда. Гўё бир нарсадан қуруқ қолгандек ин оғзига ўзларини шоша-пиша урадилар. Нарироқда, гандираклаб юрган бир чумоли ин оғзига етмасдан, бир нарсасини унутиб қолдиргандай, ярим йўлдан ортга қайтди.

«Ана, шуниси менга ўхшаркан! Аммо менга ўхшаб имилламайди, чўрткесар ва қайсар!» — хаёлидан кечирди у мийиғида жилмайиб.

Негадир, ўша чумолини узоқ кузатди. Кирмаган тешиги, олишмаган чумолиси қолмади-ёв, унинг назарида. Ахийри, ўзидан заиф чумолининг ўлжасини зўравонлик билан қўлга киритди-да, ин томонга тортқилай кетди. Афсуски, инга етмасидан уч-тўртта безори чумолиларга дуч келди. Ана, энди тамом — ўғрини қароқчи урди! Бечора, бир ўзи ҳаммасига бас келмоқчидек, олишувга ташланди. Фавқулодда орадан бир зўр чиқиб, ўлжани боши оққан томонга ортқилаб қочди. Бошқалари эса, уни гўё калака қилишаётгандек, бир муддат шериги то ўлжани бирор жойга гум қилгунга қадар ушлаб туришлари керакдек, гир ўраб олишган.

«Буни ҳаётнинг бир парчаси, деса бўлади!»

У хаёлига келган фикрдан иршайиб нари кетди.

Ўша тентираш зайлида дераза олдида тўхтади. Шундоққина хира тортган дераза ойналарида унинг қора қўланкаси пайдо бўлди. Соч-соқолини бармоқлари билан тароқлади. Аксига олиб бармоқлари патанак сочлари орасида тўхтаб қолар, бу ҳол унинг тамом ғашини келтирарди.

"Илгари ҳам шундай кўримсизмидим?" — дея у сергак тортди ойнадан кўзини узмай. Хаёлига келган бу фикрдан яна маъносиз иршайиб қўйди. Балки анов, Мели ҳам мени неофабиясан, деб бекорга устимдан кулмагандир? Хўп, энди бу ёғи нима бўлади, ё шундай ўтаверадими куним? Ётаверганим билан биров бир бурда нон ҳам бермас. Ўлганинг билан бировнинг иши йўқ! Атрофингдагиларга керак бўлганингдагина сени сўрашади, бўлмаса йўқ. Ҳатто ўз хотининг Шофия ҳам ташлаб кетди-ку! Негаки, сен уларга фойданг тегса, кераксан, тегмаса ундан нарисан! Асл моҳият шу эмасми? Демак, яшаш учун курашишинг керак! Курашиш учун эса журъат зарур! Шундайми? Ҳа, шундай! Бояги чумоли ҳам ўз ҳаёти учун курашмоқда. У ҳам ким биландир олишди, кимдандир енгилди, кимнидир енгди! Шундай қилмаса, супуриб ташлашади. Бошқача бўлмайди!

Шофиянинг ташлаб кетганига ҳам қарийб уч ой бўлди. Уч ойки, онаси билан бирга чиқиб кетган ўғли Самарни атиги бир бор кўрмабди ота бўлиб! Кўрай ҳам демабди. Ҳар гал Шофия у билан жиғиллашиб қолганида уйдан қайтиб келмас бўлиб чиқиб кетар, аммо эри ортидан бормаслигини билиб, бир-икки ҳафта ўтмаёқ яна ўзи қайтиб келарди. Эри бўлса, тиржайганча «Ўзи кетди ёр-ёр, ўзи келди ёр-ёр», деб қўяқоларди бамайлихотир. Унинг саломи ҳам, алиги ҳам — шу эди. Бу гал у узоқ кетди. Назарида, қайтмас бўлиб кетган кўринади. Шофия билан аксар жанжали унинг ҳеч қаерда ишламаслиги, рўзғор учун топиб-тутиб келмаётганидан чиқарди. Шофиянинг назарида у рўзғорим, дейдиган эркаклар тоифасидан эмас. Оилада унинг бор-йўқлиги асло билинмайди.

У дераза рахига суянганча ўғли Самарнинг ҳовлини тўлдириб, у ёқдан-бу ёққа чопишлари, беғубор қийқириқларини эслади. Унинг болаларча талаффузи билан қачондир айтган охирги сўзларини айтиб кўрди, қўмсади. Лаблари бехос пирпираб, тили забонсиз каловланди. Қачонлардир қотиб қолган дийдадан икки томчи ёш сизилиб чиқди. Томчилар қабоқлар устида зўрға сизилдида, патак соқоли орасига сингиб кетди.

"Ўғлим!" — деди у базўр.

Самарнинг унга эркаланиб, дадажон, дея осилгани, қаттиқ қучиб, ачом-ачом қилганини сира-сира эслолмади. Ўғлининг одатий эрта турган кезлари бошқа болалар каби дадасининг қўйнига суқилиб кириб ўйноқлаганию қўшилиб пинакка кетганини ҳам эслолмади. Уйда ўз тухумидан нари кетмай, курк босган товуқдек мастона ҳурпайиб ётавериши унинг кунлик аъмолига айланибди. Шунданми, ошна-оғайни, ёр-биродарларининг қадами бу уйдан бирбир узилди. Шофиянинг наздида, бу уй бехосият ва бебарака хонадонга айланди-қолди.

Балки сен ҳақдирсан, Шофия! Менинг сендан, ўғлим Самардан бошқа яна кимим қолди? Ҳамма ташлаб кетмадими? Наҳотки, энди сен ҳам мени ташлаб кетсанг! Йўқ, бундай бўлмайди! Бўлиши мумкин эмас! Мен бунга йўл қўймайман! Мен ҳам ўз ҳаётим, оилам учун курашаман! Худди анов чумолилардек! Бунга албатта куч топа оламан! Энди англадим: инсон ҳаётда нимагадир интилиб яшамоғи, йиқилган тақдирда ҳам яна ўрнидан туриб, олдинга интилмоғи, оиласи, болаларининг бошқалардан бекам яшаши учун курашмоғи шарт! Бундан ўзга йўл кўрмаяпман! Ортга қарасам, тубсиз жарлик! Бир қадам чекинсам, бас, ўша тубсиз чоҳ мени ютади. Унда борлиқдан изсиз йўқоламан. У мени орзуларимдан, боламдан ва сендан абадул-абад мосуво этажак! Шундай экан, олдга босган биринчи қадамим сизлар томон бўлади! Фақат сен қўл берсанг, бас! Мен патанак босган одамман! Уни ёриб чиқишни истайман! Шофия, менга ёрдам бер!

У боядан бери суяниб турган дераза рахидан ўзини олиб, дарвоза томон жилди. Аввал кўчанинг нариги бетидаги гузарга чиқиб, соч-соқолини тартибга келтириш, сўнг эса Шофиянинг олдига боришга қарор қилди!

Муюлишдаги таниш кўчага бурилганида, қуёшнинг заррин нурлари унинг қиртишланган, тап-тақир бошига тинмай ёғилаётганига эътибор бермасди. Ҳозир унинг хаёлини бошқа бир ҳиссиёт, бошқа бир манзара бутқул асир этган. Қаршисидан эсаётган эпкинлар патанак соқолмўйлабидан тамом озод бўлган чеҳраси узра қачонлардир қотиб қолган қизиллик ва илиқлик анфосини қўзғади. Бу тириклик фаслининг умид куртаклари эди. Бу куртаклар унинг руҳиятига гумроҳликдан буткул холи бўлган ўзгача ором бахш этмоқда эди.

Акмал САЙЙИД

2009 йил, 11 декабр, № 50 (4033) «O`zAS»

Огаҳий таваллудининг 200 йиллиги

“МАОНИЙ БОҒИНИ ДОНО ҚИЛУР САЙР...”

Муҳаммад Ризо Огаҳий ўзбек мумтоз адабиётининг Алишер Навоийдан кейинги улкан сиймоларидан биридир. Огаҳий халқимиз маданияти, адабиёти ва илм-фани тарихида талантли шоир, моҳир таржимон, йирик муаррих, маърифатпарвар шахс сифатида ёркин из қолдирган.

Маълумки, Огаҳий ниҳоятда баракали ижод қилган. Шоирнинг “Таъвиз ул-ошиқин” (“Ошиқлар тумори”) номли улкан девони бир неча жанрларда яратилган 20 минг мисрадан зиёд шеърдан таркиб топган. У Хоразм хонлиги тарихининг турли даврларини ёритишга бағишлаб бешта мустақил йирик тарихий асар яратган. Саъдий Шерозийнинг “Гулистон”, Абдураҳмон Жомийнинг “Саломон ва Ибсол”, “Баҳористон”, Низомийнинг “Ҳафт пайкар” каби ўлмас бадиий асарларини, кўплаб тарихий китобларни маҳорат билан таржима қилган.

Огаҳий ижодининг қимматли ва характерли томони шундаки, у Алишер Навоий ижодиётида юқори поғонагача кўтарилган адабиётдаги энг илғор, энг халқчил ғоявий-бадиий анъаналарни XIX аср шароитида юксак даражада ривожлантирди. Инсоннинг кўнгил ҳаётига теран кириб борган шоир дин, ахлоқ, маънавият, адолат тўғрисида ҳам ўз фикр-хулосаларини очиқ-ойдин изҳор қила олган эди. Унингча:

Маоний боғини доно қилур сайр,
Қачон қилғай они нодон тамошо.

Сўздан, яъни сўз изидан маънига томон сайрни ўрганган киши сўз ҳолати, сўз тақдири ва тарихини ҳам бемалол билади. Худди тирик мавжудотга ўхшаб, сўз ва калималар ҳам туғилади, яшайди: баъзи бирлари узоқ умр кечирса, айримларининг умри қисқароқ бўлади. Вақт ва замон ўтиши билан сўзларнинг оҳанги, маъно ва шаклларида ҳам ўзгаришлар содир бўлиши ёки янги мазмун, ўзгача бир завқ билан бойиши уларнинг жонли мавжудлик эканидан далолат беради. Буни Огаҳий ғазалларида ишқий, маърифий, ахлоқий маъноларнинг бир бутун тарзда ифодаланишидан ҳам илғаш мумкин. Огаҳий айни бир шеърда бир неча маъноларни акс эттиришда маҳорат кўрсатган шоир. Шунинг учун тасаввуфий маънолар ҳам унинг шеърларида худди жавҳардай, нурдай сингиб кетгандир.

Тасаввуф маданияти, фаолият ва тафаккури исломий дунёқараш ва тушунчанинг ажралмас бир қисми эканлиги илмда қайта-қайта таъкидлаб ўтилган. Хоҳ бирор шайх ёки муршидга эргашсин, хоҳ ўзи мустақил ҳаракат қилсин, иштиёқли ҳар бир киши бу ишқ, ирфон хазинасидан фойдаланган. Тасаввуф тажрибаси сингари унинг мавзуси ҳам дастлабки даврларда анча оддий ва осон англашинарли бўлган. Тариқатлар босқичи бошланиб, тасаввуфга фалсафа (айниқса, юнон фалсафаси) кириб келгач, сўфийлик вақт ўтгани сайин мураккаблашиб, ҳар турли фикр қарама-қаршилиги, маслак тортишувларининг шиддатли гирдобига тушиб қолган. Бунинг туб сабабини араб олими Абул Аъло Афифий шундай изоҳлайди: “Тасаввуф ягона бир манбага асосланмаган ёки туғилиш ва тараққиётини тоқ бир заминга боғлаб бўлмас даражада зиддиятли бир оқимдир. Худди шу сабабдан тасаввуфга бағишлаб тадқиқотлар яратган атоқли ғарб олимлари дастлаб тўғрилигига ишонган фикр-қарашларини ҳаётларининг охирларида тарк этароқ, масалага бошқа томондан ёндашганлар...”. Бизда эса, аксинча: тасаввуфга бир ёқлама муносабат, хато, якранг, саёз гапларни такрорлаш гўёки бир “удум” бўлиб қолган. Бунинг бир қанча сабаблари бордирки, биз улардан иккитасига тўхталиб ўтмоқчимиз. Биринчиси, Абу Наср Саррож таъкидлаганидек, тасаввуфни ўрганиш, унинг у ёки бу масаласи устида бош қотириб, маълум бир хулосага келиш ақлга шодлик бермайди. Бильакс: ақл ва идрок, дард ва изтиробга чуқур ошно бўлиши, фано ва бақони тенг кўриши, ҳолга тескари амалга, амалга зид ҳолларга имкон қадар барҳам беришига тўғри келади. Бу эса қийин ва азобли иш. Шу азоб ва қийинчиликларга чидашни зиммасига ололмаган киши тасаввуфдан завқлана олмаганидек, тасаввуфий ҳаётнинг сир-асрорини ҳам ўзича кашф этолмайди. Хуллас, сўник руҳ, ўлик калималар тасаввуфнинг ҳаётий нафаси, ҳуррият шавқини ифодалаш ва кўнгилларга таъсир ўтказишга ҳеч имкон бермайди.

Иккинчи сабаб ҳам биринчисига бевосита боғлиқ. “Қанчадан-қанча кимсалар бордирки, — дейди улкан турк тасаввуфшуноси С.Улудоғ, — тасаввуфий ҳаётни яшаш истеъдоди ва қобилияти бўлмаган ҳолда юзаки тарзда гоҳ унга, гоҳ бунга қизиқиб, мажбуран, яъни ўзларини зўрлаб ўша ҳаётга суқилиб кирмоқчи бўладилар. Бироқ бу иш уларнинг табиатларига мутлақо мувофиқ келмайди...”. Зеҳн, мушоҳада, хусусан, сезги пачоқлиги тасаввуф ва тасаввуфий шеърларнинг қадр-қимматини ерга қориштирадиган бир бефаҳмликдирки, очиғи, мумтоз адабиётимиз бундан зарар кўрмоқда. Бу фикр маълум бир маънода Огаҳий шеъриятига доир айрим мақолаларга ҳам тегишли.

Огаҳий Шарқ адабиёти тажрибаларини теран билган, ютуқлар билан бир қаторда ундаги камчиликларни ҳам аниқ англаган санъаткор. У Навоий, Бобур, Фузулий каби даҳоларнинг издоши.

Тасаввуфдаги мустақил бир тариқатга асос солган Нажмиддин Кубро, жавонмардлик ғояларини ифодалаш билан рубоий жанрининг довруғига довруғ қўшган Паҳлавон Маҳмуд Огаҳийнинг юртдошлари ва салафлари. Огаҳий кубравийлик таълимотидан пухта хабардор бўлганидек, Паҳлавон Маҳмуднинг жавонмардлик тушунчаларидан илҳомлангани шубҳасиз.

Нажмиддин Кубро таснифига кўра, тасаввуф уч асосий йўлдан иборат: тариқи ахёр — бу кўп тоат-ибодат ила Оллоҳ висолига етишишни кўзлаганлар йўли; тариқи аброр — бу тасфияти ботин ва тазкияти ахлоқ орқали Оллоҳга восил бўлишга интилганлар йўли. Учинчиси, тариқи шуттор — ишқ ва ошиқлик йўли. Худди шу кейинги йўл Огаҳийга мақбул келган. Шунингдек, у Нажмиддин Кубро “Усули ашора” рисоласида талқин қилган тасаввуфнинг ўн асосига ҳам алоҳида аҳамият берган. Шоир шеъриятидаги, сиртдан қаралганда, нақшбандийлик ёки бошқа бир тариқатга дахлдордай кўринадиган айрим истилоҳ ва тушунчалар аслида уларга кубравийликдан ўтган. Бу жиҳат Огаҳий ижодиётидан ўрин эгаллаган маломатийлик кайфияти ва ҳақиқатларидан баҳс юритилганда ҳам, албатта, инобатга олиниши зарурдир.

Огаҳийнинг мутафаккир ва орифлиги шундаки, у қисмат белгилаган йўл — шеър ва шоирлик тариқидан чалғимаган, ҳеч қачон сўфийлик ва мутасаввифликни санъаткорликдан баланд қўймаган. Унинг шеърларида неча ўнлаб тасаввуфий тимсол, рамз ва истилоҳларни учратиш мумкин. Улар нечоғли кўп ва такрор-такрор қўлланилган бўлмасин, Огаҳийни сўфийлик маслагига соҳиб шоир, дейишга ҳеч асос бермайди. Уни “сўфийи соф сиймолар” қаторига қўшиш эса ғирт ёлғондир. Чунки ўзини ҳақ ишқига қурбон айлаган сўфийни ҳақдан бошқа бир нима қизиқтирмайди. Ҳар қандай ижтимоий муносабат ва муассасага у ўзича ёт назарда қарайди. Огаҳийда эса, бундай эмас. У, энг аввало, фикр ва ишқ шоири. Унинг деярли барча шеърларида ишқдан, ошиқлик дарди ва ҳолатларидан сўз юритилган. Фақат бу ишқ моддий ва башарий муҳаббатдан бошланиб, ҳақиқий ишққа қараб юксалиб, ўзига хос бир руҳоний миқёс касб этиб борган. Бунда шоир табиий эҳтиёжга суянган ва фикр-тушунчадаги ўзгариш, ҳолдаги янгиланишларни ифодалашда ҳам табиийликдан асло чекинмаган.

Огаҳий, жаҳд эт, мусоҳиб бўл ҳақиқат аҳлига,
Тобакай бўлғай мажоз аҳли била улфат санга.

Огаҳий ўз шахсиятининг ички талаб ва интилишларини ниҳоятда яхши тушунган, назмбозлик домига тушиб қолмаслик учун нималардан кечиш ва қандай тўсиқларни енгиб ўтиш зарурлигини бехато тасаввур айлаган. Мумтоз шоир ёзувчилар тўғрисида гапирилганида ҳамон хаёлда анъанавий шакл, мавзу, образ ва тасвир усуллари жонланади. Анъанавийлик — Шарқ адабиётининг ўзига хос хусусияти ва ҳаракат йўли. Унда умумий ўхшашлик ва такрор ҳам, янгилик ва кашфиёт ҳам бор. Шоирларнинг мақсад ва интилишлари, эришган натижа ва муваффақиятлари гоҳо бир-бирига ғоятда монанд. Айни бир мавзуда қалам юритишдан туғилган якранглик, фикрий, ҳиссий турғунликдан ўқувчи безмаган, зерикмаган, деб айтолмаймиз. Бундан ташқари, пул, бойлик, мансаб, мартаба илинжида шеър тўқиш, подшоҳ ва нуфузли амалдорларга бағишлаб турли-туман шаклларда мадҳиялар тўқиш мусулмон халқлари тарихида ғайритабиий ҳодиса ҳисобланмаган. Қойиллатиб қасида ва мадҳия ёзиш муваффақият, манфаат, обрў-эътибор гарови, деб қаралган. Баъзан қашшоқлик, баъзан шуҳратпарастлик, гоҳо мавқе талашувлари боис, шоирлар шундоқ ишларга қўл уришганки, ҳар қанақасига уринманг, ҳеч ақлга сиғдириб бўлмайди. Ғарблик улкан бир шоир, мана, нима дейди: “Дунё адабиёти намуналарини мен иккига ажратаман: рухсат ила ва рухсатсиз ёзилган асарлар... Аввалдан ҳеч тақиқланмаган мавзуларда ёзадиганларнинг мен юзига тупуриб, бошига таёқ билан ургим келади...”.

Анъанавий қолипда иш юритган шарқлик қофиябоз ва шеър ўғриларига қарата бундан ҳам кескин гаплар айтилган. Масалан, Муҳаммад Ризо Огаҳий:

Сен чун назмингга шеър қўйдинг от,
Сенга йўқтурму шеър элидин уёт? —

деган. Аммо ҳеч қанақа танқид назмбозлик, қуруқ тақлидчилик йўлини тўсолмаган. Бора-бора халқ завқи, манфаати ва ҳақиқат руҳидан йироқ бир адабиёт оқими ҳам пайдо бўлган. Атоқли турк шоири Номиқ Камолга кўра, “Моҳият эътибори ила Ажам муболағаси ва сўз ўйинларидан иборат бўлган классик адабиёт жамиятга фойда нари турсин, зарар етказган”. Чунки унда юракка таъсир ўтказиб, шахс тарбиясига хизмат қиладиган куч-қувват бўлмаган. Огаҳий ана шундай адабиёт намуналарига ич-ичидан қарши турган.

Илм ва маърифат Огаҳийни бешафқат ҳаёт зиддиятлари билан юзлашишга, ҳаёт эса шоир ўлароқ шаклланишда кўпдан-кўп қийинчилик, азоб-уқубат ва кулфатларга чидамли бўлишга даъват этарди. Илм ва маърифат Огаҳийнинг шоир кўнглида бир чўғ пайдо қилган бўлса, ҳақ ва ҳақиқат ишқи уни ёлқинга айлантирган эди. Шунинг учун шоир фақир, фано, тажрид, узлат, ҳақиқат, висол сингари тушунчаларни ўзи иштиёқ билан ифодалайди. Бунинг сабабини у бир ўринда бундай шарҳлайди:

Ҳамиша ботинан роғиб
ҳақиқат сориғур кўнглум,
Нечаким зоҳиран даъби
онинг майли мажоз ўлсун.

Огаҳий яшаган замонларда ҳам, ундан олдинги даврларда ҳам тасаввуфга ҳеч майли бўлмаса-да, ижтимоий, маънавий ва адабий муҳитнинг умумий талабига биноан, кўп шоирлар асарларига озми-кўпми тасаввуфий ранг беришга интилганлар. Бироқ бундай уриниш кўпинча ўзини оқламаган. Айнан шу масалага махсус тўхталган Ф.Кўпрулизоданинг ёзишича, “Асосан муайян шакллар ва тушунчаларга қаттиқ боғланган адабиёт муайян қолип ичига кириб тотсизланган бир тизимнинг сохта ва умумий истилоҳлари билан қўшилиб-қоришгач, илҳомнинг эркин ва табиий ҳаракат йўллари ҳам тўсилган эди. Ҳар бир шоир ўзидан аввал юзлаб маротаба такрорланган муайян шакллар, тушунча ва истилоҳлар, маълум мажоз, хуллас, тароватсиз ҳис ва фикрларни яна бир бор чайнаш — қайта такрорлашга мажбур эди”.

Агар Огаҳийнинг кўнгли ва руҳи илоҳий илҳомдан йироқ бўлганда эди, у ҳам ўзидан олдин неча юзлаб маротаба такрорланган фикр, мажоз, тимсол ва истилоҳларни яна бир бор чайнашдан нарига ўтолмасди. Ваҳоланки, у мутасаввиф қиёфасида кўриниш ёки шеърнинг “харидоргирлиги”ни оширишни кўзлаб тасаввуфга ўзини урмаган — қалбида олий моҳият юз очиб, бош кўтаргани боис, тариқат ва тасаввуфий шеърият имтиёзларидан фойдаланган. Маълумки, тасаввуфий ҳаётдаги бош масала — нафс ва руҳ муносабати, яъни нафсни ҳар турли чиркинлик, иллат ва ёмонликлардан тозалаб, руҳга таслим этмоқдир. Огаҳийни ҳам, энг аввало, ана шу муаммо, ана шу машаққатли малака қизиқтирган.

Бегона қил гар одам эсанг ўзни нафсдин,
Ихлос ила мудом ўлубон ошнойи руҳ.

Хўш, бунга қандай қилиб эришилади? Баъзи тасаввуфшуносларнинг кўрсатмалари бўйича, бунда нафс тарбиясини эмас, балки руҳни таниш, руҳга ғамхўрликни биринчи ўринга қўйиш керак. Шу жойда таъкидлайликки, бугунги айрим “нафсшунос”ларга эргашиб, нафсдан бутунлай кечиш, нафсни ўлдириш тўғрисида ҳеч қачон сўзламаслик лозим. Нафс ўлдими — одам ўлади. Бу эса, худкушликнинг бир тури эрур. Нафсни қанча қийнаб, қанча азобга гирифтор этманг, тинимсиз ҳолида ҳам у барибир ўзининг сифатларидан кечмайди. Имом Раббонийнинг эътирофи бўйича, шу саркашлиги сабабли: “Агар нафс, сифатларининг зуҳуридан тамоман маҳрум этилса эди, тараққий йўли бекиларди. Руҳда эса, малакий сифати ғолиб, келиб зиндонга қамаларди. Шунинг учун Руҳнинг тараққийси фақат нафсга муҳолифот орқали воқе бўлур”. Нафсга ботинан муҳолиф бўлмоқ осонми? Тилда жуда осон. Амалда эса ундан оғир, ундан азиятли юмуш йўқ, деса муболаға бўлмас. Риё ва мунофиқлик ҳолини ниҳоятда чуқур тадқиқ этган Ҳорис ал-Мусоҳибийнинг таъкидлашича, ташқи томондан ҳатто яхшилик ҳам нафснинг ҳаммолидир, чунки яхшилик зоҳиран итоаткор эрур. Инсон, шу сабабдан, қилган ишини, алоқаси бўлсин ё бўлмасин, Оллоҳ учун деб ҳисоблайверади. Ҳолбуки, яширин тарзда нафс уни тузоғига туширган бўлади. “Нафс қулни асир этаркан, — дейди Мусоҳибий, — буни зоҳирий истак билан амалга оширмайди. Ейиш, ичиш, кийиш каби майллардан ҳам фойдаланиб иш юритмайди. Аксинча, кўринишда яхши, аммо ичдан эҳтирос тўла бир тавр ила мақсадга эришади... Нафс яхшилик билан ич-ичдан бирлашиб кетгандирки, кўринишда уни яхши ва яхшиликдан ажратиш ғоятда қийиндир”. Мана шунинг учун қуруқ гап билан нафсни жиловлаб бўлмаганидек, нафси ҳавони ёмонлаганлар ҳам ёмонлик, разолат тегирмонига кўпинча бемалол сув қуяверишади. Бироқ руҳ, зоҳир ҳисдан ботинга, яъни ташқи идрокдан ички идрокка йўналгач, нафснинг ҳоллари заифлашиб, руҳнинг қуввати ортади. Ва секин-аста у тўла ҳукмронликка етишади. Сўнг унинг аҳволи янгиланади. Тўхтовсиз тарзда илгарилаган, афзаллик ва гўзалликларини намоён қилган руҳ шуҳуд ҳолига кўтарилади. Шундан кейин эса руҳ, ладуний илм ва илоҳий фатҳлардан хабар етказа бошлайди. Бундан огоҳ кишилар эса бошқалар томонидан идрок қилинмаган ҳақиқат ва маърифат сирларини мушоҳада этишга мушарраф бўладилар. Мана шундай орифлардан бири Огаҳийдир. Бу буюк шоир шеъриятининг ирфоний “қатлами” ҳали чуқур тадқиқ қилинмаган. Зеро, бу иш наинки шеършунос, балки тасаввуфшунос сифатида ҳам махсус тайёргарликни талаб этади. Янгилик сифатида тақдим қилинган ишлар эса хато ва чалкашликларга лиқ тўла.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ,
филология фанлари доктори

ДАЪВАТКОР СЎЗ ҚУДРАТИ

Бошланиши биринчи саҳифада

Кейинги пайтда давлатимиз томонидан маънавиятга, хусусан, адабиётга берилаётган жиддий эътибор замиридаги теран ҳақиқатларни ҳар бир ижодкор, адабиётшунос, зиёли ҳис этмоғи лозим. «Адабиётга эътибор — маънавиятга, келажакка эътибор», деган таъкидда бадиий сўзнинг куч-қудратига, ижодкорнинг оғир ва масъулиятли меҳнатига чуқур эҳтиром туйғулари мужассамланган. «Ҳеч шубҳасиз, зиёлиларнинг илғор қисми бўлмиш бадиий адабиёт вакилларининг халқимиз қалбини, унинг олий мақсадлари, бугунги ҳаёти, тақдири ва келажагини яқиндан биладиган инсонлар сифатида жамиятимиздаги ўрни ва таъсири беқиёсдир», дейди Юртбошимиз Ёзувчилар уюшмаси фаолиятининг самарадорлигини ошириш, миллий адабиётимизни ривожлантириш ҳақидаги фикр-мулоҳазаларида.

Собиқ шўро даврида адабиёт тараққиёти йўлида қўйилган тўсиқлар асрлар оша давом этиб келаётган барҳаёт анъаналарга ҳам жиддий салбий таъсир кўрсатди. Айниқса, сохта конфликтларга қурилган, таги пуч ғояларни ўзига шиор қилиб олган қаҳрамонлар образлари бадиий асарлардан олинадиган маънавий куч-қудратни, руҳни, ибратни деярли йўққа чиқарди. Халқимизни минг йиллар мобайнида шаклланган урф-одатлари, анъаналари, миллий менталитетига зид бўлган худосизлик, инқилобчилик ғоялари адабиётимизнинг азалий инсонпарвар, ҳаётпарвар тамойилларига зид бўлиб тушди. Аммо шўро даври ҳукмрон мафкураси тазйиқларига қарамай, атоқли ўзбек адиблари, шоирлари эзгуликни, келажакка бўлган ўлмас ишончни ўз ижодларининг мазмун-моҳиятига сингдира олдилар.

Бугунги эркин ижод шароитидан туриб яқин ўтмиш адабиётимиз тарихига назар ташлаганда жуда кўп йўқотишлар билан бирга, ибрат олса, ўрганса бўладиган қимматли жиҳатларни ҳам яққол кўриш мумкин. Дарҳақиқат, шўро даврида яшаб ижод этган ва авлодларга ўзларидан муносиб адабий мерос қолдирган катта авлодга мансуб устоз адибларнинг асрларини ўқиганда, уларнинг шеър, ҳикоя, достон, қисса, романлари нечоғли халқ ҳаёти, халқнинг орзу-умидлари билан уйғунлашиб кетганини кўриб ҳайратга тушамиз. Халқнинг қувончи ҳам, қайғуси ҳам, орзуси ҳам, алами ҳам бу асарларнинг туб мағзига, моҳиятига сингдириб юборилган. Ана шу нуқтаи назардан бугунги адабий жараёнга назар солганда, Чўлпон ҳайқириб куйлаган денгиз бўлиб тўлғонган халқ ҳаётини кенг миқёсларда, теран идрокланган бадиий тафаккур билан тасвирлаб берган асарлар камчил эканини кўрамиз. Айниқса, ёш ижодкорлар асарларининг мавзу кўлами торлиги, аксар шеърлар «мен», «сен», «у» учбурчаги ичида, тор сентиментал талқинлар билан чекланиб қолаётганини кузатамиз.

Адабиётимизни теран томирлари билан минг йилликлар қаъридан маънавий озиқ олиб яшнаб турган маҳобатли ям-яшил чинорга менгзаш мумкин. Бой анъаналарига, тенгсиз намуналарига эга катта адабиётнинг ривожи эса катта мавзуларнинг бадиий талқинини тақозо этади. Миллий ва умуминсоний қадриятларнинг ўлмаслиги, неча-неча авлодларга маънавий мадад, ибрат бўлиб келаётганининг асл моҳияти ҳам улардаги мавзуларнинг халқлар ҳаёти билан узвий боғлиқлиги, барчага бирдек дахлдор муаммоларнинг қамраб олинганлиги билан изоҳланади.

Дарҳақиқат, Юртбошимиз таъкидлаганидек, «Бугунги мураккаб ва таҳликали замонда ёзувчининг башариятни эртанги кунини ўйлаб, одамларни эзгуликка, инсоф-диёнат, меҳр-оқибат ва бағрикенгликка даъват этишга қаратилган ҳароратли сўзи ҳар қачонгидан муҳим аҳамият касб этмоқда”.

Жаҳон адабиёти тажрибаларидан аёнки, мумтоз асарлар биринчи галда мавзу кўламининг кенглиги, халқлар ҳаётининг муайян даврини маҳобатли полотноларда бутун мураккабликлари билан тасвирлангани, шунингдек, уларда қаламга олинган муаммолар умуминсоний миқёсларга олиб чиқиб, юксак бадиий савияда талқин этилгани боис кенг шуҳрат қозонган, дунё халқларининг маънавий мулкига айланган. Бу ўринда, мисол тариқасида, Л.Толстойнинг «Уруш ва тинчлик», М.Шолоховнинг «Тинч Дон», Н.Ҳикматнинг «Инсон манзаралари» асарларини, П.Неруданинг «Испания қалбимда», «Муштарак қўшиқ» шеърий эпопеяларини эсга олиш жоиз кўринади. Хусусан, «Муштарак қўшиқ» шеърий эпопеясининг бош қаҳрамони — халқ. Дарҳақиқат, халқлар ҳаёти ва улар босиб ўтган тарихий даврлар тасвири бу асарларга умрбоқийлик бахш этгани сир эмас.

Айни шу маънода, муҳтарам Юртбошимизнинг: «Халқимиз йиллар, асрлар давомида орзиқиб кутган озодликка эришиб, ўз тақдирини ўз қўлига олганидан кейин ҳар қандай таҳдид ва хатарларга қарамасдан, юртимизда тинчлик ва осойишталикни сақлаш, мустақилликни мустаҳкамлаш, эркин ва фаровон ҳаёт қуриш мақсадида амалга оширилаётган ишларимизни, энг муҳими, бу борада қандай оғир йўллардан, қандай мураккаб босқичлардан ўтишга тўғри келаётганини чуқур англаб етишимиз керак», деган даъватлари ижодкорлар олдидаги вазифаларнинг нечоғли долзарб ва залворли эканини аниқ-тиниқ кўрсатиб турибди.

Мустақиллик йилларида адабиётимизга кўплаб истеъдодли ёшлар кириб келди. Уларнинг ижодий изланишлари ҳар томонлама қўллаб-қувватланмоқда. Адабий-бадиий нашрларнинг деярли ҳар бир сонида ёш ёзувчи ёки шоирнинг, ёш адабиётшунос ёки таржимоннинг ижодий изланишларига гувоҳ бўлишимиз мумкин. Айниқса, бугунги кунда жаҳон адабиётини аслиятдан таржима қилишга жиддий уринаётган ёшларнинг саъй-ҳаракатларини, уларнинг инглиз, немис, француз, араб, хитой, испан тилларидан амалга ошираётган бадиий таржималари кишини қувонтиради. Бундай фаолият туфайли, шубҳасиз, жаҳон адабиётининг дурдона асарлари яқин келажакда халқимизнинг маънавий мулкига айланади, деб умид қилишимизга асос бор.

Айни пайтда, ёшларга ғамхўрлик қилиш билан бирга, уларга нисбатан талабчанликни ҳам сусайтирмаслик лозим. Бу вазифа адабий танқиднинг зиммасидаги муҳим вазифа. Кейинги йилларда ёш муаллифларнинг турли жанрдаги асарлари газета ва журналларда, китоб ҳолида нашриётларда изчил чоп этиб келинаётганига қарамай, уларнинг ютуқ ва камчиликлари ҳали танқид кўзгусида тўла акс этгани йўқ. Ёшлар шеърияти, насридаги етакчи тамойиллар нималардан иборат, маҳорат масалаларида уларнинг «оқсаётганликларининг сабаби нимада, улар қаламга олаётган мавзуларнинг кўлами қандай, деган долзарб масалалар мунаққидлардан, тадқиқотчилардан ҳозиржавобликни, фаолликни талаб этиб турибди.

Ватанимизни истиқболи, халқимизнинг тинч-осойишта ҳаёти, ёш авлоднинг баркамол шахслар бўлиб вояга етиши озод юртимиз одамларининг асл мақсадлари экан, ижод аҳлининг бу жабҳадаги фаоллиги ҳар қачонгидан кўра кўпроқ зарур ва муҳимдир.

Абдуҳамид ХОЛМУРОДОВ,
филология фанлари доктори
Навоий

Адабий алоқалар

ТУТАШ ТАҚДИРЛАР

Туркман адабиёти билан ўзбек ҳамда қорақалпоқ адабиётлари ўртасидаги дўстлик ришталарининг илдизи бир неча асрларга туташ. Яқинда таниқли ўзбек адабиётшунос олими, ўзбек ва туркман адабий алоқаларининг жонкуяри, ва тарғиботчиси, филология фанлари доктори, профессор Каримбой Қурамбоевнинг «Адабий жараён, ижод масъулияти, абадий алоқалар» (Чўлпон номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2009) номли танланган мақолалар тўплами нашрдан чиқди. Олимнинг қирқ еттита мақолани ўз ичига олган мазкур китоби ўзбек-туркман адабий алоқалари тадқиқига бағишлаган.

Атоқли адабиётшунос олим, академик Матёқуб Қўшжонов ушбу китобга ёзган сўзбошисида Каримбой Қурамбоевни тақдирлари туташ уч халқ — ўзбек, туркман ва қорақалпоқ халқларининг адабиётлари хизматида турган олим, деб тавсифлайди. Устоз адабиётшуноснинг бу гаплари муболаға эмас. Ҳақиқатан ҳам, Каримбой Қурамбоевнинг илмий фаолиятида ўзбек адабиёти билан бир қаторда туркман адабиёти мавзуси ҳам бош йўналиши ҳисобланади. Махтумқули Фироғий, Нурмуҳаммад Андалиб, Мулланафас каби мумтоз адабиёт вакиллари билан бир қаторда, Берди Кербобоев, Омон Кекилов, Беки Сайтақов, Ҳидир Деряев сингари ҳозирги замон туркман ёзувчиларининг асарларини, ижодий маҳоратларини ўзбек ҳамда қорақалпоқ халқлари ўртасида тарғиб ва ташвиқ қилишдаги муаллифнинг саъй-ҳаракатлари таҳсинга сазовордир.

Тўпламдаги буюк сўз санъаткори Алишер Навоий ҳақидаги «Туркий шеърият осмонининг қуёши», «Алишер Навоий туркманлар ҳақида», «Мирали (Навоий) туркман фольклорида» каби кенг қамровли мақолаларда аллома ҳаёти ва ижоди ўзига хос тарзда ёритилган. Бу ўзига хослик шундаки, муаллиф атоқли шоир ижоди ва қисматини туркман халқи билан боғлиқ ҳолда ёритади. Чунончи, муаллиф «Алишер Навоий туркманлар ҳақида» мақоласида Алишер Навоийнинг туркман халқи ўртасидаги машҳурлигини қатор далиллар билан кўрсатган. Навоийнинг «Мажолис ун-нафоис» тазкираси XVI–XVII асрлар туркман адабиётида тазкира жанрининг шаклланишида улкан аҳамият касб этган. XVI–XVII асрларда яшаб ўтган туркман олими Содиқбек Содиқий «Мажмуал ҳавас» («Туйғулар йиғиндиси») номли тазкирасида уч юз ўттиз икки нафар туркман шоири ҳақида маълумот берган. Ушбу ишини амалга оширишда Навоийнинг машҳур тазкирасидан фойдаланганини муаллиф китобида таъкидлаб ўтган. К.Қурамбоев бу тазкираларнинг ўзаро боғлиқлиги тўғрисида қизиқарли фикрларини баён қилади.

К.Қурамбоев илмий тадқиқотларининг ўзагини улуғ ватанпарвар шоир Махтумқули Фироғийнинг шеърияти ташкил қилади. Олимнинг бу борадаги хизматлари ҳам эътиборга молик. Унинг турли йилларда нашр қилинган, туркман адабиётининг долзарб масалаларига бағишланган «Махтумқули шеърияти Ўзбекистонда», «Кўнгил кўнгилдан сув ичар», «Ўзбек-туркман адабий алоқалари», «Кўнгил бермиш сўзимга...» каби китоблари фикримиз далилидир. Ана шу китобларнинг барчасида Махтумқули Фироғийнинг ижодиёти ҳақида алоҳида бўлим бор.

«Махтумқули шеърияти Ўзбекистонда» номли китобининг бутунлай донишманд шоир ижодига бағишланганлигини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. Муаллиф уларда Фироғийнинг адабий-бадиий ижоди бўйича асосли илмий фикрларни баён қилади, шоир томонидан бадиий идрок этилган ғояларни, унинг маҳоратини, ахлоқ, ҳалоллик консепцияларини ўз ижодиётининг етакчи тамойилларига олиб чиққанини асосли далиллайди. «Махтумқули шеърияти Ўзбекистонда» номли рисоласида улуғ шоирнинг ижодиётини турли йўналишларда тадқиқ қилган Мати Кўсаев, Боймуҳаммад Қарриев, Гелди Чориев, Сайлов Муродов каби бир қанча туркман олимларининг илмий тадқиқотларига муносабат билдириб, Фироғийнинг ватанпарварлик, мардлик, инсонийлик, инсоф ва ҳалоллик, хайр-саховат, одамийлик ғояларини мужассам этган шеъриятини тадқиқ этади. К.Қурамбоев Махтумқули ҳақидаги илмий ишларида буюк шоирнинг ўзбек халқи орасидаги машҳурлигини асосли илмий далиллар билан кўрсатиб, шундай ёзади: «Махтумқулининг номи ўзбек халқи орасида алоҳида қадрланади. Ўзбекистонда бу улуғ номни эшитмаган, унинг шеърлари билан айтиладиган ўйноқи, жозибадор қўшиқларини тинглаб завқ олмаган бирорта хонадон йўқ, десак муболаға бўлмайди».

Дарҳақиқат, олим ўзбек халқининг Махтумқулига бўлган чуқур эҳтиромини шоирнинг Хива, Бухоро мадрасаларида таълим олганлиги, Фарғона, Самарқанд, Андижон, Қўқон, Зарафшон, Наманган каби шаҳарларида, Амударё ва Сирдарё қирғоқлари яқинидаги қишлоқларда бир неча бор бўлганлиги, меҳнаткаш халқ турмуши, ҳаётини яқиндан билганлиги билан боғлаб талқин этади.

К.Қурамбоевнинг Мулланафас ижодиётига бағишланган тадқиқотлари улуғ туркман шоирининг тўйига тайёргарлик кўрилаётган бугунги кунда аҳамиятлидир. Олим Мулланафаснинг лирик шеърларини Алишер Навоийнинг ижодиёти билан қиёсий йўналишда таҳлил қилади. Дарҳақиқат, Мулланафас шеърларидаги юксак бадиийлик, уларда акс эттан фикрий тиниқликда улуғ ўзбек шоири Навоий ижодиёти улкан мактаб, ғоя ва бадиий жиҳатдан битмас-туганмас манбалардан бири бўлгандир. Шу нуқтаи назардан Алишер Навоийни Мулланафаснинг руҳий-маънавий устозларидан бири деб ҳисобласак, ҳақиқатни эътироф этган бўламиз.

Китобидан ўрин олган «Қорақалпоқ адабиётининг таржимони ва тадқиқотчиси» мақоласи машҳур туркман адабиётшунос олими, филология фанлари доктори, шоир ва таржимон Аҳмад Мамедовнинг бадиий ижодиётига бағишланган. Аҳмад Мамедов туркман олимларининг оқсоқол авлодига мансуб бўлиб, айни пайтда туркман адабиётшуносларининг кўпчилигига устозлик қилиб келмоқда. Олим бу мақоласида А.Мамедовнинг илмий ва ижодий фаолиятини атрофлича очиб беришга эриша олган. К.Қурамбоев Ўзбекистонда туркман адабиётининг жонкуяри бўлгани сингари, А.Мамедов ҳам ўз умрининг салмоқли қисмини қорақалпоқ адабиётига, унинг туркман адабиёти билан ўзаро таъсири масалаларига бағишлади. Муаллиф унинг қорақалпоқ шоирлари ижодидан қилган бадиий таржималарига, туркман-қорақалпоқ адабий алоқаларига, икки қардош халқ орасидаги адабий дўстликка бағишланган мақолалари, унинг ижодидаги қорақалпоқ мавзуси хусусида қизиқарли маълумотларни келтиради. Айниқса, муаллиф Аҳмад Мамедовнинг қорақалпоқ адабиётидан қилган бадиий таржималарига батафсил тўхталади. У бадиий таржиманинг умумий қонун-қоидалари ҳақида сўз юритиб, бошқа тилдан ўгирилган адабий асар, биринчи навбатда, ўз бадиий хусусиятлари билан таржимоннинг қалбини ҳаяжонга солиши керак, унга эстетик завқ бериши лозим, ўқувчи қалбида гўзал ҳис-туйғуларни уйғотиши зарур, деб таъкидлайди.

Академик М.Қўшжоновнинг “Адабий жараён, ижод масъулияти, адабий алоқалар” китобига ёзган “Уч халқ хизматида” мақоласида таъкидланганидек, олим К.Қурамбоев “учта адабиётни баробарига ўрганар экан... мўлжални тўғри ва аниқ олади. Ҳар бир адабиётни ўрганганда, икки ёки учинчи адабиётдан бирор камчилик топиб, унинг савиясига паст назар билан қараш йўлидан бормайди. Балки у адабиётлардан фазилат излайди. Уларнинг тараққиёт йўлларини синчковлик билан ўрганади, бу адабиётларнинг ўзаро алоқасини татқиқ қилади. Бу хислат унинг илмий ишларида бош тамойилдир”.

Байрам ТОҒОН,
Туркманистон Фанлар Академияси Махтумқули номидаги Тил ва адабиёт институти ходими,
филология фанлари номзоди.

КУЛДИРИШ — САВОБ ИШ

Таниқли бастакор Ғанижон Тошматовни эслаб

Ғанижон Тошматов деганда, кўз олдимда хушфеъл, хушчақчақ, одамохун, юзидан нур ёғилиб турувчи қадрдон қиёфа гавдаланади.

Ғанижон ака билан кўп давраларда, хизмат сафарларида бирга бўлганман, дилкаш суҳбатларини мириқиб тинглаганман. Уста бир суҳбатида шундай дегандилар:

— Кўчат экиш, боғ яратиш, сув келтириш, кўприк қуриш — булар ҳаммаси савобли иш. Одамларнинг кўнглини олиш, ночор, бошига мусибат тушган кимсаларга далда бериш, ширин сўз айтиш, уларга шодлик, хурсандчилик бағишлаш эса, энг улкан савоб...

Ғанижон ака ўзи таъкидлаганидек, одамлар кўнглига кўприк қурди. Бир умр инсонларга шодлик, хушчақчақлик улашди.

Ғанижон Тошматовни биринчи марта Асаканинг Чўнтагида (Асакада Чўнтак деган жой бор, у ердаги катта чойхона ҳам шу ном билан машҳур) кўрганман. Эллигинчи йилларнинг ўрталари эди. Ёз кунларининг бирида акам билан "Чўнтак"да ўтказиладиган халқ сайлига бордик. Ўша пайтлар кулги масканига айланган бу чойхона доимо гавжум эди. Сўлим чойхонанинг икки томонига икки нақшинкор сўри қўйилган. Ўнг томондаги сўрида қўқонлик аскиячилар "Гулмисиз, жамбулмисиз", деб бир-бирларига пайров ташлашяпти. Кулги, қаҳқаҳа авжида.

— Ия, ана Тошкентдан Ғанижон Тошматов ҳам келибди, — деди акам чап томондаги сўрида — асакалик аскиячилар даврасида ўтирган, гулдор ёқали оқ кўйлак кийган одамни кўрсатиб.

— Ака, сиз у кишини қаердан танийсиз? — ҳайратланиб сўрадим.

— Ғанижон ака асли асакалик, қўшни қишлоқдан, — жавоб қилди акам. — Жуда машҳур аскиячи. Ҳозир Тошкентда яшайди.

Аския қизигандан-қизиди. Кулги, қаҳқаҳа бутун чойхонани ларзага келтириб юборди. Менинг нигоҳим фақат Ғанижон акада бўлиб қолганди. Чап қўлини тиззасига тираб, ўнг елкасини юқори кўтариб, қўқонлик аскиячиларнинг қочиримларига тезкор жавоб қиларди. Даврада гулдурос кулги кўтариларди. Ғанижон аканинг ҳозиржавоблигига, зукколигига ҳавасим келди. Шундай инсон ҳамшаҳрим эканлигидан фахрланиб кетдим.

Бу санъаткор билан яқиндан танишишни, суҳбатлашишни орзу қилдим. Пайтлар келиб бу кулги дарғаси билан бирга ишлайман, суҳбатдош, кулгидош, яқин дўст бўлиб қоламан, деб сира ўйламаган эдим ўшанда. Тақдир тақозосини қарангки, Ғанижон Тошматов билан бир даргоҳда — Ўзбекистон телерадиокомпаниясида бир неча йиллар бирга ишладик. Ғанижон ака "Дуторчи қизлар" ансамблида раҳбар, мен эса "Табассум"да. Биз тез-тез учрашиб турар эдик. Ғанижон ака ҳар сафар бир гапни такрорлар эди:

— Тўланбой, "Табассум"ни эшитиб турибмиз. Тузук, савоб ишнинг кетидан қолманг.

Оддий иш кунларининг бири эди. Радио уйининг учинчи қаватидан шошиб тушиб келаётсам, иккинчи қават фойесида Ғанижон ака сухандонлар Қодир Махсумов ва Туйғуной Юнусхўжаевалар билан суҳбатлашиб туришган экан. Беихтиёр даврага қўшилдим. Ҳозиргина шу даврада ўзи айтиб берган латифадан ўзи завқланиб кулаётган Ғанижон акага ҳавас билан боқар экан, Қодир Махсумов кулиб деди:

— Ғанижон ака, ёшингиз улуғ, аммо тусингизда ўзгариш йўқ. Сабабини билсак бўладими?

— Бунинг сабаби шуки, — деди Ғанижон ака, — аввало, юрагингизни тоза қилинг. Иннайкейин, доимо яхшилар билан гаплашинг, ёмонлардан қочинг. Тумтайган, хўмрайганлардан узоқ юринг. Хушчақчақ одамлар суҳбатидан айрилманг. Шунда қаримайсиз, узоқ яшайсиз.

Ғанижон ака Қодир Махсумовга бир табассум қилди-да, яна гапини давом эттирди.

— Тиниқ сув ичиб, камолотга етган чинор минг йил яшайди, дейишади. Доимо суҳбати аълолар йўлидан борсангиз, мана, бизга ўхшаб тусингиз ўзгармай тураверади-да, ука! Лекин кулги ёшартирар экан деб, бўлар-бўлмасга кулавериш ҳам яхшимас. Беҳуда кулги юзга ажин туширади, тез қаритади.

Ҳаммамиз баробар кулдик. Кулги овозини эшитиб, тушликка чиқаётган созанда Абдуҳошим Исмоилов, ака-ука Исмоилжон ва Исроилжон Ваҳобов ва бошқалар даврага келиб қўшилишди. Шу пайт юқори қаватдан "Дуторчи қизлар" ансамблининг мусиқа раҳбари Замира Раҳматуллаева қўлида дутор билан тушиб келди.

— Устоз, машқни бошлолмаяпмиз, — деди Ғанижон акага маъноли қараб.

Ғанижон ака кулиб деди:

— Нега?

— Қизлар келишмаяпти-ку?!

— Келишгани ўзингизда, Замирахон.

Даврада яна кулги кўтарилди. Бу қувноқ ҳазил-мутойибадан ҳамманинг кўнгли яйради. Кулиб-кулиб ҳар ким ўз юмушига тарқалди...

Ҳа, айтгандай, қандайдир байрам муносабати билан радиочиларни суратга туширмоқчи бўлиб келган бир фотомухбир ҳам бу орада фурсатдан фойдаланиб қолди — қувноқ даврадошларни суратга олди. Мана, ўша сурат. Биринчи қаторда (чапдан ўнгга) Тўлан Қўзибоев, Қодир Махсумов, Туйғуной Юнусхўжаева, Ғанижон Тошматов; тик турганлар (чапдан) Абдуҳошим Исмоилов, Исроилжон ва Исмоилжон Ваҳобовлар ҳамда Мурод Раҳмон. (1976 йил).

Ғанижон Тошматов Юсуфжон қизиқ Шакаржонов, Охунжон қизиқ Ҳузуржонов, халқ ҳофизлари Маъмуржон Узоқов, Жўрахон Султоновлар билан бирга ишлаган. У устоз Юсуфжон қизиқнинг "Одамларни кулдириш савоб иш", деган ўгитини кўп такрорларди. Ғанижон ака ибратли умр кечирди. Халқнинг дурдона қўшиқларини қайта тиклади, шогирдлар ўргатди. Бугунги кунда унинг номи билан аталувчи дуторчи қизлар ансамбли устоз ишини давом эттиришяпти. Унинг номи ҳамон шогирдлари ва қўшиқ шайдолари ёдида. Ҳаммага ҳам мана шундай ибратли умр кечириш насиб этсин.

Тўлан ҚЎЗИБОЕВ

ШАРҚ МУСИҚАСИ ТАҲЛИЛИ

Китобингизни ўқидим

Шарқ маънавий дунёсининг узвий қисми бўлган мумтоз мусиқага оид қадим ёдгорликларни ўрганиш, мусиқашуносларимизнинг муҳим вазифаси ҳисобланади. Шу маънода Ўзбекистон давлат консерваторияси мусиқий шарқшунослик кафедраси доценти Зокиржон Орипов олиб бораётган тадқиқотлар муҳим аҳамиятга эга. Шарқ мусиқаси муҳлислари унинг «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси саҳифаларида чоп этилган «Шарқ мероси», «Зукко мусиқашунос», «Хоразмий — мусиқашунос», «Мусиқий манбаларни варақлаганда", "Рақс: ҳиссиёт, мушоҳада, фикр» каби қатор илмий тадқиқотлари орқали яхши танийдилар.

Шу йил Самарқандда ўтган «Шарқ тароналари» VII халқаро мусиқа фестивали доирасида ўтган «Шарқ мусиқа маданиятининг жаҳон тамаддунидаги ўрни» илмий анжуманида янги нашр этилган китоблар, жумладан, З.Ориповнинг «Ибн Зайланинг «Китабу-л-кафи фи-л-мусиқа» рисоласидаги мусиқашунослик атамалари» монографияси ва «Шарқ мусиқий манбашунослиги (X-XI)» ўқув қўлланмаси тақдимоти анжуман иштирокчиларида катта қизиқиш уйғотди.

«Ибн Зайланинг «Китабу-л-кафи фи-л-мусиқа» рисоласидаги мусиқашунослик атамалари» монографиясида шарқ тилларида мусиқашуносликка оид атамалар тизимининг шаклланиши ва такомили, ушбу тизимнинг ва, умуман, мустақил мусиқашунослик фанининг юзага келишида Ибн Зайланинг хизмати, ёзма манбаларда мусиқашуносликка алоқадор асосий масалалар — «таълиф илми» ва «ийқо илми» тадқиқ этилиши таҳлил қилинади. Мусиқа назариясига боғлиқ масалалар айни тармоқларга мувофиқ, мусиқа амалиётига боғлиқ масалалар, эса мусиқа басталаш ҳамда ижрочилик билан боғлиқ гуруҳларга бўлиб ўрганилган.

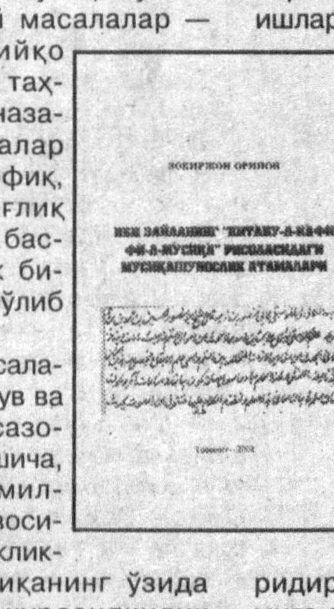

Мусиқа эстетикаси масаласида З.Ориповнинг кузатув ва хулосалари эътиборга сазовордир. Унинг таъкидлашича, «Мусиқа етукликка, комилликка эришишдаги бир воситадир. Ибн Зайла бу етукликни ва комилликни мусиқанинг ўзида топади: «Етук мусиқа хурсандчилик қилинадиган нарса ўрнини эмас, балки табиий озуқа ўрнини эгаллайди». Бу гап маънавий камолотни тараннум этувчи мақомлар шарҳи билан ҳамоҳангдир».

Тадқиқотнинг эътиборли жойи яна шундаки, XI аср чолғулари XXI аср мусиқий жараёнига қиёсий ўрганилади ва мусиқий ворисийлик кузатилади. Муаллифнинг фикрича, «Ибн Зайланинг «Китабу-л-кафи фи-л-мусиқа» рисоласининг андозаси, ундаги мусиқашунослик атамалари кейинчалик Яқин ва Ўрта Шарқ халқлари тиллари — араб, форс, урду ва туркий тилларда ёзилган рисолаларга ҳам кириб келди ва истеъмолда собит қолди». Муаллиф ўрта асрларда нағмаларни ёзувда ифода этиш ҳақида баҳс юритади ва бу борада Ибн Зайланинг «Абжад» усули билан замонавий нота ёзувини қиёслайди ҳамда бу усул «Шарқда нота ёзувини ихтиро этиш йўлидаги жиддий қадам» деган хулосага келади.

Асл манбалар — Лондондаги Британия музейининг китоблар хазинасида ва Ҳиндистоннинг Рампур шаҳридаги Ризо кутубхонасида сақланаётган Ибн Зайланинг «Китабу-л-кафи фи-л-мусиқа» рисоласининг қўлёзма матнлари тадқиқотга асос бўлганлиги ва унинг муаллиф амалга оширган ўзбек тилидаги тўлиқ таржимаси илова қилинганлиги мазкур тадқиқотнинг жиддий ютуғидир. Ҳозирги кунгача «Ялла», «Лапар» каби қатор мусиқа терминларининг этимологияси, мусиқий хусусиятлари аниқланмаган бир ҳолда, З.Ориповнинг монографиясида улуғ боболаримиз X-XI асрлар рисолаларида қўллаган «Мақом», «Мизроб», «Савт», «Нағма», «Ийқо», «Достон», «Таълиф» каби юзлаб мусиқашунослик атамалари мусиқашунослик ва тилшунослик жиҳатидан ўрганилган.

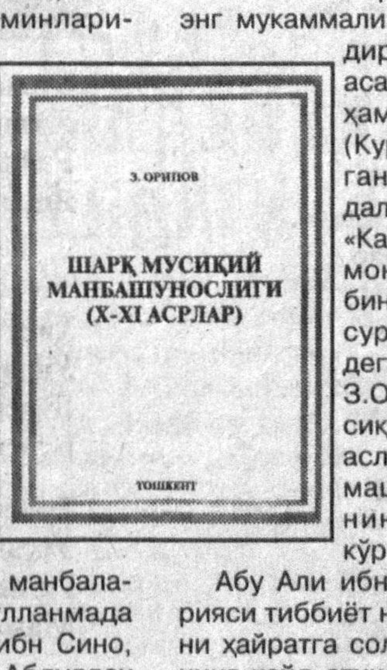

Муаллифнинг «Шарқ мусиқий манбашунослиги (X-XI асрлар)» китоби Яқин ва Ўрта Шарқ, хусусан Ўрта Осиё мусиқашунослигига оид X-XI асрлар араб тилидаги мусиқа манбалари асосида юзага келган. Қўлланмада Абу Наср Форобий, Абу Али ибн Сино, Абу Мансур ибн Зайла, Абу Абдуллоҳ Хоразмийнинг мусиқага оид илмий ишлари ўрганилиши билан бирга, мазкур ишлардан баъзи намуналар ва уларнинг таржималари берилган бўлиб, арабча-русча-ўзбекча мусиқашунослик терминларининг қисқача луғати ҳам илова қилинган.

З.Орипов ҳақли равишда таъкидлашича, «Ўрта Осиёдан чиққан олим ва мутафаккирлар Форобий, Ибн Сино, Ибн Зайла ва Абу Абдуллоҳ Хоразмий ўрта асрлар Шарқ мусиқа илмининг шаклланишига ва ривожига асосий ва ҳал қилувчи ҳисса қўшганлар», яъни улар Шарқ мусиқашунослик фанининг асосчиларидир. Бу алломаларнинг мусиқа илмига оид асарларига археологик топилмаларда тасвирланган, қадимий халқ байрамларида ижро этилган, зардуштийлик динининг муқаддас китоби «Авесто», Абулқосим Фирдавсийнинг «Шоҳнома» (X аср), XI асрнинг буюк олими Маҳмуд Кошғарийнинг «Девону луғатит турк», Абулфараж Исфаҳоний (897-967)нинг «Қўшиқлар китоби»да таърифланган мусиқа ва юнон олимларининг мусиқа назариясига оид асарлари асос ва манба бўлиб хизмат қилди. Китобда бу асос ва манбалар ҳам мусиқашуносликка оид манбалар сифатида тўлиқ ва тўғри илмий таҳлил этилган. Масалан, муаллифнинг таъкидлашича, «Авесто»да таърифланган, зардуштийлар «бож грифтан» маросимида қўллайдиган «қадиб» — «гул новда» билан маросимий рақсга тушиш X-XII аср араб манбаларида «ал-ийқо бил қадиб» — «таёқча билан усул бериб рақсга тушиш» шаклида берилади. Тадқиқотчи ушбу рақс тури ривожини таҳлил этиб, таёқ, таёқча, ўсимлик новдалари, темир таёқчалар билан рақсга тушиш ҳозирда ҳам давом этиб келаётганини таъкидлайди. Ўзбекистоннинг жанубий минтақаларида, Афғонистоннинг шимолида ёйилган «Дучова — икки таёқча» рақси усулнинг тезкор, жўшқинлиги билан ажралиб туради. Рақкоснинг икки қўлида иккитадан тўртта таёқча бўлиб, улар воситасида раққос гоҳ жарангдор, гоҳ бўғиқ товуш чиқариб, усул бериб рақсга тушади. Бу ва яна уйғурларнинг «сапоя» ёки «сафоил» — усул берувчи, шиқилдоқли, урма мусиқа асбоби билан рақси «Авесто»да таърифланган, Форобий, Ибн Сино, Ибн Зайла ва Хоразмийнинг мусиқа илмига оид асарларига эсланган «ал-ийқа би-л-қадиб» рақсининг ҳозирги кўринишидир.

Тадқиқотчининг таъкидлашича, Абу Наср Форобий мусиқа илмига оид кўплаб асарлар ёзган, аммо бизгача етиб келганлари бешта ва улар ичида энг мукаммали «Катта мусиқа китоби»дир. Араб муаллифлари бу асар вазир Абу Жафар Муҳаммад бин Қосим Курхий (Куржий)га бағишлаб ёзилган десалар-да, З.Орипов далиллар асосида Форобий «Катта мусиқа китоби»ни сомонийлар амири талабига биноан ёзган ва амир Мансур ибн Нуҳга бағишлаган деган фикрни таъкидлайди. З.Орипов асарида «Катта мусиқа китоби»да зикр этилган асли Ажамдан чиққан тўққиз машҳур мусиқачи ва уларнинг асосий хизматлари кўрсатиб ўтилган.

Абу Али ибн Синонинг мусиқа назарияси тиббиёт назарияси каби илм аҳлини ҳайратга солиб келмоқда. З.Ориповнинг қайд этишича, Ибн Синонинг барча илмий асарларида мусиқа ҳақида сўз бор, аммо бевосита мусиқашуносликка оидлари ва маълумлари олтита. Ибн Сино Шарқда биринчилардан бўлиб мусиқа чолғуларини созлаш таълимотини ишлаб чиқди ва пардаларнинг покиза бўлиш йўлларини кўрсатди. Китобда Ибн Синонинг уд пардаларини созлаш бўйича изоҳлари асосида берилган чизма ҳам аҳамиятлидир. Мазкур изоҳлар, муаллифнинг ёзишича, Ибн Синонинг энг катта ва тўлиқ илмий қомусий асари — «Шифо китоби»нинг мусиқага бағишланган бўлими «Мусиқа илми тўплами»да келтирилади. Бу асар Ибн Синонинг мусиқага оид асарлари ичида ҳар жиҳатдан тўласидир.

Маълумки, Абу Абдуллоҳ Хоразмийнинг бизгача етиб келган ягона асари «Илмлар калити» шарқда яратилган илк қомусий асарлардан бўлиб, мусиқага бағишланган боби «Мусиқа ҳақида» деб аталади. Тадқиқотчининг таъкидлашича, Хоразмий асарининг «эътиборли жойи шундаки, баъзи мусиқа асбобларига қисқа шарҳ ҳам берилган».

Тадқиқотчи Ибн Синонинг садоқатли шогирдларидан бири Ибн Зайланинг мусиқа назариясини илмий муомалага киритди.

Мазкур икки асар мусиқий шарқшуносликни ўрганувчилар, мутахассислар ва, умуман, ўрта асрлар Шарқ мусиқа маданияти масалалари билан қизиқувчилар учун қимматли манба бўлиши билан бирга, кейинги йиллар ўзбек мусиқий шарқшунослигининг ютуқларидандир.

Ирода ҒАНИЕВА,
санъатшунослик фанлари номзоди

Куюнчак мулоҳазалар

Истиқлол шарофати билан мамлакатимизда маданий-маърифий тарбияга жиддий эътибор берилаётгани, маданият, адабиёт ва санъат, кино ва бошқа соҳаларда эркин ижодий муҳит юзага келгани ҳар жиҳатдан қувонарлидир. Дунё ва турли тамаддунлар тарихидан маълумки, жамиятнинг маънавий қиёфаси нечоғли баланд бўлса, ҳар қандай иқтисодий ёки бошқа бўҳронларни ҳам бемалол енгиб ўтиш мумкин. Узоқ йиллардан бери театр ва кино санъати соҳасида меҳнат қилиб келаётган бир ижодкор сифатида кўнглимда йиғилиб қолган баъзи фикр-мулоҳазаларимни муҳтарам газетхонлар билан ўртоқлашмоқчиман.

Режиссёр Бўлиш Осонми?

Кейинги беш-ўн йил ичида миллий кино санъатимизда жиддий ўзгаришлар юз берди. Давлатимиз раҳбарининг ушбу соҳани ривожлантиришга доир қарорлари асосида соҳанинг моддий-техника базаси тамомила янгиланди, авваллари ҳатто хаёлимизга ҳам келмаган имкониятларга эга бўлдик. Кино соҳасига кўплаб ёш истеъдодлар кириб келишди, кўплаб хусусий студиялар фаолият бошлади. Бугун қисқа вақт ичида бутун бошли телесериал ёки тўла метражли бадиий филмни суратга олиш ҳам оддий бир воқеа бўлиб қолганига гувоҳ бўлиб турибмиз. Ажабланарлиси шундаки, бугун кинода суратга тушиш кўплар учун жиддий қизиқишга айланди. Эҳтимол, бу билан ҳам айрим кашф этилмаган истеъдодларни юзага чиқариш мумкиндир, аммо умрида қўлига соз ушламаган кишининг томошабинлар олдига чиқиб бирданига қўшиқ бошлаб юбориши қийин бўлганидек, кино санъатида ҳам маълум малака, билим ва тажрибасиз бир нимага эришиш қийин. Бадиий жиҳатдан бўш, мазмуни саёз роман ёки қисса ўқувчи дидини ўтмаслаштиргани каби, меъёрига етмаган, енгил-елпи суратга олинган филм ҳам кўзланган натижани бермайди. Шу маънода, айрим актёрларимизнинг кутилмаганда ўзларини режиссёрликка ураётганлари, ўртача ва ундан ҳам паст савиядаги сценарийлар асосида ўртамиёна "асар" яратишга уринаётганлари менга унча ҳам маъқул кўринмайди. Актёр нечоғли истеъдодли ёки таниқли бўлмасин, бу бошқа, режиссёрлик бошқа. Ҳар бирининг ўзига яраша талаб-қоидалари бор. Тўғри, актёрликда маълум бир даражага етгач, ўзини бутунлай режиссёрликка бағишлаб, жиддий муваффақиятларга эришган санъаткорлар ҳам йўқ эмас. Аммо бунинг учун киши фавқулодда истеъдодли, серқирра ижодкор бўлиши керак.

Режиссёрлик кино ва театр санъатида энг муҳим касблардан бири ҳисобланади. Жуда кўп бадиий асарлар истеъдодли режиссёрларнинг маҳорати, теран фикри, бой дунёқараши ва, ҳатто, инсон руҳиятини чуқур ҳис этишлари боис кино тилига кўчиб, ўлмас асарларга айланган. Таъбир жоиз бўлса айтиш мумкинки, шоирликка ёки ёзувчиликка ўқитиб ёки ўргатиб бўлмаганидек, қизиққан ҳар бир ҳаваскорни маълум муддат ичида режиссёр қилиб тарбиялаб бўлмайди.

Талабалик йилларимизда устозимиз И.Радун режиссура соҳасининг ўта мураккаблигини қайта-қайта такрорлар эди. Тўрт юз талабгор абитуриентдан режиссёрлик курсига ўн киши қабул қилинган бўлсак, бешинчи курсга атиги тўрт киши етиб бордик, шу тўрт кишидан мен ва Собир Назармуҳамедов бугун ўз касбимиз бўйича ишламоқдамиз. Демоқчиманки, чинакам режиссёр бўлиб шаклланиш учун биргина олийгоҳда таҳсил олишнинг ўзи етмайди. Маҳорат йиллар давомида тинимсиз изланиш, ўқиш-ўрганиш, ҳаётни кузатиш ва яна ижодий тафаккур ҳисобига келади.

Ҳозирги Санъат олийгоҳининг драма режиссёрлиги бўлимини тугатганим учун кино соҳасига ўтишга ҳануз ботина олмайман. Чунки бу соҳанинг "қирол"лари бўлмиш Эйзенштейн, Довженко, Феллини, Антониони, Висконти, Бунюэл, Дзефферелли, Курасава ва бошқаларнинг ижодидан, Наби Ғаниев, Комил Ёрматов, Э. Эшмуҳамедов ва бошқа истеъдодли режиссёрларимизнинг маҳоратидан хабаримиз бор-да. Бу устозларнинг ҳар бири ўз вақтида режиссура соҳасида ўзига хос ижодий мактаб яратишган. Ана шу мактабларнинг тажриба-сабоқларини қунт билан ўрганиш, бугун ҳаётимизда, дунёда, одамларнинг дунёқарашида юз бераётган ўзгаришларни, турмуш тарзимиздаги ўзига хосликларни чуқур ҳис этишгина муваффақиятга олиб келиши мумкин. Фақат шуларнинг ўзи билан ҳам иш битмайди. Режиссёр бўлиш учун, таъбир жоиз бўлса... режиссёр бўлиб туғилиш керак.

Яна бир мулоҳазам шуки, менинг назаримда, кейинги пайтларда мамлакатимиз киностудияларида суратга олинган, театрларда саҳналаштирилаётган кино ва спектаклларни ўз вақтида холис ва талабчанлик билан таҳлил қилиш, драматург, режиссёр ва актёрларнинг ютуқ-камчиликларини баҳолаш масаласи бироз оқсагандай кўринади. Матбуотда эълон қилинаётган тақризлардан, очиғи, кўнглинг тўлмайди. Уларнинг кўпи юзаки ва умумий мулоҳазалардан иборат. Гап бировнинг кўнглини оғритишда эмас, танқид ўринли бўлса, бундан актёрга ҳам, режиссёрга ҳам наф бор. Дейлик, бир таниқли актёр ёки ёш режиссёр бирорта филмни суратга олди, бирорта драмани саҳналаштирди. Мутахассислар бу асарларни ижро маҳоратидан, маъно-мазмунидан ташқари режиссура нуқтаи назаридан ҳам таҳлил қилиб, ният нима эди-ю нимага эришилди, нимага эришилмади, нега шундай бўлди — бу саволларнинг барчасига ойдинлик киритишлари лозим. Шундай қилинса бўлажак хатоларнинг олди олинади, кимнингдир ижодий умри беҳуда ўтмайди.

Тожибой ИСРОИЛОВ

Яхшилар ёди

Пўлат Зоҳидов билимдон олим, моҳир архитектор, зукко тарихчи бўлиш билан бирга, самимий инсон, дилкаш суҳбатдош ҳамда қалами ўткир, ўз сўзига эга яхшигина журналист ҳам эди. Аксарият олимлар ўз йўналишларини ниҳоятда пухта билсалар-да, билганларини қоғозга равон туширишга қийналадилар. Пўлат ака эса матбуот саҳифаларида ниҳоятда равон ёзилган мақолалари билан фаол қатнашиб турарди.

Куни кеча таҳририятимизга устознинг рафиқалари Саидахон Зоҳидова кириб келдилар. "Буни домланинг қўлёзмаларини саралай туриб кўриб қолдим, — деди у киши. — Бир ўқиб кўрасизлармии?.."

Най ҳақидаги бу мўъжаз мақола анча йиллар илгари ёзилганига қарамай, бугунги ўқувчиларда ҳам қизиқиш уйғотади, деган умиддамиз.

САНЪАТ БЎЛИМИ

НАЙ НАВОСИ

Ёшлик таассуротлари умрбод сақланиши мумкин. Ҳали ҳамон эслайман. Болалик йиллари эди. Тароватли ёз тонгларидан бирида бехосдан уйғониб кетдим. Осуда тонг оғушида жимжитлик ҳукмрон. Фақат узоқ-узоқлардан қандайдир илоҳий най навоси юрак дардларини эшилиб-эшилиб куйламоқда... Эртаси билсам бу қўшни маҳаллада истиқомат қиладиган машҳур Абдуқодир найчининг одатдаги субҳидам машқларидан бири экан. Шундан бери якка най овозига ихлосим баланд...

Архитекторлик касбим тақозоси билан қадимги меъморий ёдгорликларимиз тарихини ўрганар эканман, кўпинча мозийдан дарак берувчи вайроналар билан мулоқот чоғи келганда беихтиёр ўша най навосини эшитгандай бўламан.

Буюк мутафаккир Жалолиддин Румий (1207-1273) ёшликда мусофирлик азоб-уқубатларини бошидан кечирган. У ҳаёт фалсафасининг етук билимдони сифатида қатор нодир асарлар яратди. Айниқса, «Маснавий» асари машҳур бўлиб, жуда кўп тилларга таржима қилинган. Худди ана шу олти жилдлик асар эслаганимиз оддий най таърифи билан бошланади:

«Тингла, най андоқ ҳикоятлар қилур,
Айриликлардан шикоятлар қилур».

(Жамол Камол таржимаси)

Бу байт халқ орасида маълум ва машҳурлигини Бобораҳим Машрабнинг «Мабдаи нур» асари орқали ҳам сезиш мумкин. Ўша байт форсчадан ўзбекчага жуда равон ўгирилган:

«Англагил, най не ҳикоятлар қилур,
Ким жудолиғдан шикоятлар қилур».

Шоир най ҳикояти рамзида қандай «айриликлар», «жудолиғлар» шикоятини назарда тутмоқда. Олимлар одатда кўпроқ қамиш кесилиб, ўз тирик танасидан айрилганига ишора билан чекланадилар. Турк олими Обиддин Пошо эса, «Маснавий» шарҳларига бағишланган катта тадқиқотида ўша байт мазмунини тасаввуфона кенг талқин қилган. Унинг фикрича, оқил ва ориф инсонга қаратилган байт жуда кўп маъно қирраларини қамраб олган. Бу ўринда шаклан илмий кўринган таҳлил мазмунан оддий ва асосий маънодан нақадар узоқ, чуқур «фалсафа»га тортиб кетганини ҳайрат билан кузатиш мумкин. Олим най билан ориф инсонни бир-бирига ўхшатиб таққослайди.

Баъзи ўхшатишларни кўрсатиб ўтамиз. Най кесилмасдан аввал қамишлик вақти ҳақиқий ҳаёт нашъу намосини сурган бўлса, кесилгандан сўнг қурийди. Ориф инсон руҳи ҳам шундай. Найдан ошиқона садолар чиқса, ориф инсондан ҳам ошиқона ва орифона сўзларни эшитиш мумкин. Найнинг садоси ориф сўзлари каби кўнгилни равшан қилади. Найнинг санъати ботиний, яъни ичидан бўлгани каби ориф камолоти ҳам ботинийдир. Найнинг қомати каби орифнинг дили ҳам тўғридир. Шу каби тўққиз хил хислат таърифланган (Жалолиддин Румий. Учмоққа қанот йўқ вале учгайман. Тошкент 1994, 40-43 б.).

Ажабо, шунча фалсафий талқин ва таҳлиллар қаторида найнинг асосий хислати ва сифати эътибордан четда қолиб кетган экан. Ахир, най оддий ва энг қадимий мусиқа асбоби эмасми? У танбур, дутор, ғижжак, рубоб каби ажойиб восита, санъаткор қўлидаги ижод учун зарур илҳомбахш бир асбоб, холос. Мусиқий асбоблар ичида энг соддаси ва энг қадимийси ҳисобланмиш най санъаткорнинг одил нафаси билан, айтиш мумкинки, тамом жисми жонидан чиқаётган ун билан созланади ва қалб ноласи бўлиб жаранглайди.

Санъаткор най орқали ўзининг қалб нидолари, дарду аламларини, муҳаббатини изҳор қилади. Ана шу мўъжазгина дил изҳори асрлар нидосига айланиши мумкин. Шоир Абдулла Орипов бундай ҳолатни 1966 йили ёзилган "Най" шеърида юксак бадиий маҳорат билан ифода этади:

Яшнарди у адирда дуркун,
Эпкинларга очганча қучоқ.
Келдилару одамлар бир кун
Танасига санчдилар пичоқ.

Айирдилар аввал кўзидан,
Сўнг бағрини олдилар ўйиб:
Етмагандай бу ҳам бўғзидан
Пуфладилар лабларин қўйиб.

Кўрмаганди бунчалар хўрлик
Ҳатто аёз тилганда юзин.
Аламига чидолмай шўрлик,
Нола тортиб юборди узун.

Одамлар-чи, тўпланди шу он
Фарёдига қилолмай тоқат.
Бир қамишни йиғлатиб чунон.
Сўнг ўзлари қилдилар роҳат.

Най навоси эшитган кишини бефарқ қолдирмайди. Уни эшитган кимса борки, қалби жунбуш қилади, кўзларига ёш қалқийди, дили равшан тортади.

Пўлат ЗОҲИДОВ

Маданий ҳаёт

Қорақалпоғистонда ҳар йили қорақалпоқ халқининг атоқли сўз заргари, мумтоз шоир Бердақ Қарғабой ўғли адабий меросига бағишланган «Бердақ кунлари»ни ўтказиш анъанага айланган. Бу йилги «Бердақ кунлари» муносабати билан Қорақалпоқ давлат университети қошидаги Бердақ миллий музейида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Унда таниқли адабиётшунос олимлар, шоир ва ёзувчилар, талабалар иштирок этишди.

Филология фанлари номзодлари С.Матекеев, А.Қудияров, Қ.Аралбаев, З.Қўжиқбоева, Қорақалпоғистон республикаси маънавият-тарғибот маркази раҳбари Ш.Уснатдинов, Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ артисти Б.Матчанов, Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси Ў.Абдураҳмонов, бастакор Қ.Заретдинов ва бошқа ижодкорлар сўзга чиқиб, Бердақ ҳаёти ва ижоди ҳақида маъруза қилдилар.

Таниқли рассом М.Бердимбетов мойбўёқда ишланган Бердақ портретини музейга совға қилди.

* * *

«Қорақалпоқфилм» киностудиясида «Курорт» номли янги бадиий филмнинг тақдимоти бўлиб ўтди. Комедия жанрида яратилган ушбу асар муаллифи таниқли ҳажвчи Муродбой Низанов, режиссёр Бектилеў Низаматдиновлардир. Бош ролларни истеъдодли актёрлардан Қуватбой Дониёров, Мирзагул Сапаевалар ижро этишган.

* * *

Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа уйи томонидан элликқальалик ёш шоира Манзура Эгамбердиеванинг «Ёниқ кўзлар» деб номланган илк шеърий гулдастаси чоп этилди. Китобнинг «Ёниқ кўзлар» деб номланиши бежиз эмас, ёш шоира ўз шеърларида Ватан, ҳаёт, муҳаббат ҳақида тўлиб-тошиб куйлайди. Сатрлардаги самимий, дилбар оҳанглар ёш шоиранинг келажагига умид уйғотади.

Китобга Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ шоири Жуманиёз Жабборов «Ақчакўлдан учган оққуш» дея мўъжаз сўзбоши ёзиб, ёш шоирага оқ йўл тилаган.

Фотима АБДУРАИМОВА
Қорақалпоғистон

БОЛАЛИКНИНГ МАКТАБИ

Рустам НАЗАР

ДУНЁ ВА МЕН

Қолдим анча улғайиб,
Тўлдим саккиз ёшимга.
«Бурнингни арт!» — деб энди
Тегишмайди ғашимга.

Қора нима? Оқ нима? —
Фаҳмига тез етаман.
Боқиб рангин оламга,
Сирларин кашф этаман.

Баъзилар-чи, кўл силтар:
Дунё жуда қаримиш.
Унинг ёши миллион
Йиллардан ҳам наримиш.

Кўзойнакли олимлар
Сўзлашади лоф бизга.
Дунё менинг тенгдошим,
Энди кирди саккизга!

ДАНГАСА

Мақсадига эришгай
Интилса ким, чопса ким.
Ҳатто қорни ёндирар,
Қаловини топса ким.

Жон койитмас дангаса,
Излаш тугул қаловни —
Учиради эриниб
Ёниб турган оловни!

БУВАМНИНГ НАҚЛИ

Оша ҳамки етмишдан,
Бувам чаққон ва тетик.
Ишлар уззукун боғда,
Оёғида зил этик.

Меҳр бериб, яшнатиб,
Ардоқлар ҳар дарахтни.
Жини суймас ландовур,
Ишёқмас ва карахтни.

Баъзан ҳориб-чарчаса,
Ёстиғини тузатиб —
Деймиз: «Энди ётинг-да
Сиз ҳам оёқ узатиб».

Бувам кулар: «Тирик жон
Лозим меҳнат этмоғи.
Ўзи қариб, замини
Яшартириб кетмоғи!..».

ҲАЁТ

Ҳаёт — ажиб бир мактаб,
Унда ҳамма ўқувчи.
Бўлсин давлат арбоби,
Бўлсин оддий тўқувчи.

Тирикчилик фанини
Ўрганади ҳар бир жон.
Истисно йўқ — барчага
Мажбурийдир имтиҳон.

Тополмайсан баҳона,
Беролмайсан ҳеч фириб.
Жавобни ҳам бировдан
Ололмайсан кўчириб.

Имтиҳонлар оғир-у,
Холис эрур баҳолар.
Ўтолмайди синовдан
Баъзан ҳатто даҳолар.

Ҳаёт — ажиб бир мактаб,
Кимдир хафа, кимдир шод.
...Ношудлар бир синфда
Ўқир қолиб умрбод!

УМР

Имиллайди тошбақа,
Олис бўлса ҳам манзил.
Шошилишга не ҳожат? —
Умр кўрар тўрт юз йил.

Лекин сен-чи, болакай,
Нега бегам ётибсан?
Ҳамма ишинг чала-ю,
Пуч ўйларга ботибсан.

Қадрла ҳар фурсатни,
Чаман ярат,
Қур қаср.
Имиллаган ҳар жонзот
Яшамайди тўрт аср!

ЧИҒАНОҚ

Унга қулоқ тутсангиз,
Худди денгиз шовуллар.
Шунда ажиб бир ҳисдан
Юзларингиз ловуллар:

«Ардоқлайди чиғаноқ
Денгиз — азиз маъвосин.
Чарчамас ҳеч, безмас ҳеч
Куйлашдан юрт навосин!».

Одамлар-чи? Баъзилар
Субутсиз ва айёрдир.
Гапларида юрт учун
Ўлишга ҳам тайёрдир.

Лекин қулоқ тутсангиз
Қалбларига мабодо,
Эшитилар баралла
Кўп ғалати бир садо.

Уй-жой, рўзғор ғамида
Сўнар диллар ҳовури —
Ичларида гувуллар
Бозор ғала-ғовури!

Ҳажвия

КУЁВ

Ниҳоят, Жамолбойни уйлантирадиган бўлишди.

Жамол деганимиз аллақачон йигирма бешни уриб қўйган бўлишига қарамай, ҳамон бўйдоқ, сўппайганича қишлоқдаги тўй-маъракалардан қолмайдиган бир йигит. Ким нима иш буюрса, йўқ демай бажариб кетаверади. Кийимларини ивитиб сув ташиш, ўтин ёриш, ўчоқ қазиш, чой қайнатиш каби ишлар унинг зиммасига юкланади. Боғ қоровулининг боши оғриб қолса, ароқ олиб келишга ҳам Жамол боради.

Даладаги юмушларни айтмайсизми. Бригада бошлиғи, ҳисобчи-ку, майли, кичикроқ бўлса ҳам раҳбар одамлар, аммо хотин-қиз тушмагурлар ҳам уни олиб кел, буни топиб кел, деб бечорани тинч қўйишмайди. Жамол бундан хафа бўлмайди, бир зум бошини қашлаб туради-да, ишга киришиб кетаверади. Фақат, битта қусури бор — гапга чечан эмас. Айниқса, ёш жувонларнинг тагдор қочиримларига жавоб қайтара олмай, кулгига қолади.

Бир куни Жамол эгатларга сувни милдиратиб тараб бўлгач, шийпон ёнига келса, уч-тўрт киши тракторнинг бир жойларини кавлаб ётишибди. Бирор ёрдамим керакдир, деган хаёлда олдиларига яқинлашиб:

— Ҳа, тинчликми? — деб сўради-ю қўлга тушди.

— Кел, Жамолбой, — деди тракторчи жонланиб. — Ёрдам бермасанг бўлмайди.

— Нима бўлибди? — ҳайрон бўлиб сўради Жамол.

— Учқуни тугаб қолибди, бир соатдан бери ўт олдиролмаяпман.

— Ие, тракторнинг ҳам учқуни тугар экан-да?

— Тугаганда қандоқ, жон ука, мана бу челакни қўлингга олгин-да, ғизиллаб бориб базадан учқун олиб кел. Худо хоҳласа, тўйингда ўзим ғалвирда сув ташийман.

Жамол базага бориб, қидира-қидира мудир Ислом акани топади. Тракторчининг илтимосини айтади. Мудир унга бир зум тикилиб туради-да, бошини сарак-сарак қилиб дейди:

— Менга қара, ука, тўйинг бўляпти, уйлансанг ота бўладиган йигитсан. Қайси аҳмоқ учқунни челакка солиб беради, калланг борми ўзи?

Майли, бу гаплар ўз йўлига, аммо Жамолбойнинг уйланаётгани ҳақидаги хабар бир зумда бутун қишлоққа ёйилди. Саломат буви бошлиқ аёллар кўрпа қавишди. Хумор янга бошлиқ келинчаклар келинни кўндиришди. Унча-мунча йигитни оёғининг учида кўрсатадиган Зуҳра Хумор янгага шундай деганмиш:

— Эр қиламан деб кўзим учиб тургани йўқ эди-я, ҳа майли, ўзингиз кепсиз, сазангиз ўлмасин. Аммо... Жамол ўлгурнинг тили борми ўзи, кесилмаганми?

Шу пайтгача бирорта йигитнинг совчисини остонасига ҳам йўлатмаган қизнинг бу жавобидан Хумор янганинг чиройи очилиб кетди.

— Бахтинг очилди, Жамолбой, қиз бола дегани бироз чарс бўлади, энди буёғига бўшашма, яна чимилдиққа кирганингда, оёғингни келинга бостириб қўйиб, бизни шарманда қилма, — деди шарақлаб кулиб. — Эҳ, йигит бўлганимда борми...

Қишлоқ бу гапдан ўша куннинг ўзидаёқ хабар топди. Хумор янга иштирокидаги бирор бир воқеа тафсилоти ошкор бўлмай қолмасди-да.

Тўй тараддуди бошланди. Аммо янганинг бир гапи Жамолбойга тинчлик бермасди. Тўй куни Зуҳра унинг оёғини босиб олса, нима бўлиши мумкин? Бу қанақа одат ўзи? Эҳ, босса босибди-да, шунга шунча ғамми...

Тўй куни ҳам етиб келди. Янгалар Жамолбойга тегишли маслаҳатларни бериб, аста чимилдиққа киргизиб юборишди. Қўрққанга қўша кўринар деганларидек, ўзи шундоқ ҳам ҳаяжонини яшира олмай турган куёв бола чимилдиққа кираётиб, қалқиб кетса бўладими? Келин бола оёғини таппа босди! Хонани аёлларнинг қий-чуви босиб кетди. Хумор янганинг овозини ҳовлидагилар ҳам эшитди:

— Э, бола-чақанинг тагида қолгур, Жамолбой, мен сенга айтмабмидим...

Жамолбой нима бўлганини тушунмай, қалин кўрпача устига яхшилаб жойлашиб олиб, мум тишлагандай жим ўтираверди. Куёвдан садо чиқмагач, келин тилга кирди:

— Гапириб ўтиринг бундоқ, одам зерикиб кетди...

— Э, мен нимани гапирай, гапиришни билмасам, — дея чайналди Жамолбой.

— Унда билганингизни гапиринг.

— Билганимнимими, ҳа, ҳалиги... мен бу ерда банд бўлиб, қўйларга сув беришни унутибман...

Келин пиқ этиб кулиб юборди. Жамолбой яна бир нима демоқчи эди, гўшанганинг бир чети кўтарилиб, Хумор янганинг боши кўринди...

Жўра ФОЗИЛ

БИР ЖУФТ ҒАЗАЛ

Таниқли шоир ва таржимон, заҳматкаш муҳаррир ва ношир дўстимиз Жонибек Субҳон билан 2004 йилнинг ёз ойларида учрашиб қолдим. Салом-аликдан сўнг, дарров у ўзбекчага ўгирган «Иқболнома» тақдири билан қизиқдим.

— Сиз ёзган сўзбоши нашриётга маъқул бўлди, достон яқин кунларда чоп этилмоқчи. Орада Сайидо Насафийдан бир нечта ғазалларни машқ қилдим, мана буларни ўқиб кўрарсиз, — деб қўлимга уч ғазал берди. Уйга келиб, таржималарни ўқиб кўрдим, маъқул бўлди. Бирон газетага тавсия этишни мўлжалладим. Хайҳот, хотирамдан кўтарилиб, қўлёзмаларим орасида қолиб кетибди.

Энди эса шоир орамизда йўқ. Ана шу меҳрибон дўстимиз руҳини шод қилиш ниятида ўша таржималардан айримларини газетхонлар ҳукмига ҳавола қилмоқдамиз.

Ҳамиджон ҲОМИДИЙ,
филология фанлари доктори

Сайидо НАСАФИЙ

Қилғали хоким тавоф ошиқнавоз чиқса эди,
Хоким узра майсанинг ўрнига ноз чиқса эди.

Кетди ёр ўз хонасига, мен қиёматта қадар
Ўлтирарманки умидида, у боз чиқса эди.

Зуд ривож олғай улуғлардан фақирларнинг иши,
Май хумидин шиша ҳам бир сарфароз чиқса эди.

Гар ғами ноз бирла сийнам узра қўйган чоғ қадам,
Қошиға, жон ҳис қилиб юз-юз ниёз, чиқса эди.

Чун Сайидо, хизматиға боғладим зулфдин камар,
Хизр фикридан қачон умри дароз чиқса эди.

* * *

Итинг минг ҳурса ҳам этмам шикоят,
Ки бор сарви равонингдин ривоят.

Йўлинг бошида мен ўпай узангинг,
Этагингдан магар топгум иноят.

Хазон боғингга йўл топмайди ҳаргиз,
Магар сарви равонга бор ҳимоят.

Сенинг қай илтифотингга шукур дей?
Ниҳонингдин атолик йўқ ниҳоят!

Сайидога халослик йўлини айт,
Жинон боғига, гар бўлмас жиноят.

Она сайёра – қўриқхона

Журналларни варақлаганда

«АЙТМАГАНИМДАН ДОИМО ШОДМАН...»

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг диний-маърифий, илмий-адабий нашри бўлмиш “Ҳидоят” журналининг ноябр сони ўқувчилар қўлига бориб етди. Журнал саҳифаларида, одатдагидек, бир қанча ўқишли маърифий мақолалар эълон қилинган. Жумладан, идора раиси, муфтий Усмонхон Алимовнинг “Фиқҳ илми билимдони”, Абдул Жалил Хўжам ва Ҳайруллоҳ Қудратуллоҳ ўғлининг “Яхшилик дарахти кўкараверади”, “Аҳил-иноқ эл армонда қолмас”, Мубашир Аҳмаднинг “Ўзгадан айб қидирманг”, Баҳодир Нурмуҳаммаднинг “Илм олаётган одам”, Сайфиддин Жалиловнинг “Саййид Маҳмудхон Тарозий”, Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхоннинг “Тоат-ибодатларимиз мағзи” каби мақолалари журналхонларда жиддий қизиқиш уйғотиши тайин.

Қуйида журналда эълон қилинган Абдулҳамид Исҳоқовнинг “Кўп гапириш оғир юк” сарлавҳали мухтасар мақоласини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Тил кўнгилнинг таржимони. Фикр тўғри бўлса, айтар сўзимиз фойдали бўлади. Фойдасиз сўз зиён келтиради. Давраларда, одамлар орасида шундай эзма кишилар бор, ҳеч кимга сўз бермайди, одамлар ундан хуноб бўлаётганини сезмайди. Абу Ҳурайра (розийаллоҳу анҳу) бундай деганлар: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтадилар: «Албатта, банда яхши-ёмонлигини ўйламай баъзи сўзларни гапириб юборади, оқибатда дўзахнинг машриқ ва мағриб ўртасидаги масофадан ҳам узоқроқ жойига тойилиб кетади».

Маҳмаданалик, эзмалик ва сергаплик динимизда қораланади. Фойдасиз гап-сўзлар одамларнинг вақтини олади, фойдали ишлардан қолдиради. Кайфиятини бузади. «Банда ёмон сўзлардан тилини тиймагунича ҳақиқий мўмин бўлолмайди», деган ҳадис бор. Ўтган азизлар: «Кўп ўйла, оз сўзла, бўлмаса тек тур», дейишган. Сергаплардан безор бўлган Аҳмад Яссавий ҳазратлари бундай деганлар:

Оғзи очуқ, нафси
улуғ мисли лаққа,
Нодонлардин қўрқуб
Сенга келдим маъно.

Доно одамларнинг суҳбатини тинглаб, вақти келганида ўринли жавоб қайтара билиш кишига ҳурмат келтиради. Ҳеч ким кўп сўзлаб доно бўлган эмас. Аммо кўп эшитиб кўпчиликка бош бўлганлар қанча. Камгаплик доноликнинг бошидир. Сергап одамни вайсақи, деб аташади. Унинг билим ўрганишга вақти қолмайди.

Тарихда саҳобалар, алломалар кам гапириб, кўп эшитишган, тилга эрк беришдан қочиб, оғизларига баъзан тош солиб юришган. Уларнинг бу одатлари биз учун ибрат. Афлотун айтади: «Баданнинг қуввати овқат, ақлнинг қуввати эса ҳикматли сўзлар, донолик ва донишмандликдир. Овқатсизликдан бадан ҳалок бўлгани каби ақл ҳам яхши, ҳикматли сўзлардан айрилса, ҳалок бўлади». Ҳисса шуки, ақлли, доно бўлишни истаган киши ўрганади, диққат билан қулоқ солади, мулоҳаза ва андиша билан сўзлайди.

Сўзловчи тингловчининг ҳолига эътибор бериши лозим. Меъёридан ортиқ сўзлаш фойдасиздир. Чунки тинглашнинг ниҳояси бор. Маълум даражадан ошган сўз нафратга сабаб бўлади. Бузругмеҳрнинг «Зафарнома» асарида бундай тўхтам бор: «Дедим: «Оқил ким?» Деди: «Кам гапириб, кўп тинглайдиган, кўп биладиган одам».

Абу Абдуллоҳ Рўдакий айтадилар:

Кўп сўз айтиб
бўлдим пушаймон,
Айтмаганимдан
доимо шодман.

ҚИЗЧАНИНГ ЗИЁРАТИ

Ёз кунларининг бири эди. Ишдан қайтаётгандим. Бироз чарчаганим боисми, ўз хаёлларимга берилиб кетаётган эканман, бирдан: «Ассаломалейкум, хола, билмийсизми, роддом қаёда?» деган ёқимли овоздан ҳушёр тортдим. Қарасам, саккиз-тўққиз ёшлардаги қизалоқ. Эгнида чит матодан оддий кўйлак-лозим, қўлида тўрхалта. Унга туғруқхонага бориш йўлини тушунтирдим. Аммо адашиб қолишини ўйлаб, ўзим бошлаб бордим. Жажжигина қизнинг бир ўзи касалхонани излаб кетаётганига қизиқиб, йўл-йўлакай саволга тутдим.

— Кимнинг олдига кетаяпсан, қизим?

— Онамнинг олдига, бугун укалик бўлдим, — деди хурсанд бўлган қизалоқ.

— Қизим, онангни туғруқхонага ким олиб келди? — таажжубланиб сўрадим.

— Адажоним бир ой уйда ўтирдилар, лекин ойижоним туғмадилар. Энди командировкага кетувдилар, ойижонимни дўхтирлар обкетишди, энди туғдилар...

— Сумкангда нима олиб кетяпсан? — яна қизиқиб сўрадим.

— Мастава.

— Ким пишириб берди?

— Ўзим... ойижоним ўргатувдилар. Бозордан иккита нон оламан десам, пулим етмади, битта беришди. Ойижоним хафа бўмасалар бўлгани.

Оиланинг ширин ташвишларини қўлидаги тўрхалтага жойлаб, онасини зиёрат қилиш учун кетаётган қизча менга сўраб-сўраб Маккани топганларни эслатди. Ёшгина қизчанинг вужудидаги бу шижоат менга ҳаж зиёратини эслатди.

БЕМАЪНИ САВОЛ

Кечки пайт одатда автобуслар тирбанд бўлади. Бугун ҳам шундай бўлди. Бироқ рўпарамда ўтириб, суҳбатлашиб кетаётган қизлардан бири ўрнидан туриб жой берди. Истасам-истамасам уларнинг суҳбатини эшитиб кетишга тўғри келди.

— Бугун дарсда ўқитувчимиз ғалати бир савол берди, — оҳиста гап бошлади тик турган қиз. — «Онангизнинг қайси хислатлари сизга ёқмайди?». Мен бармоқларим билан ручкамни айлантириб, онамнинг менга ёқмайдиган қилиқларини эслашга уриндим. Лекин ҳар бир койишлари ёки насиҳатларида ўзим айбдор бўлиб чиқавердим.

Қатралар

Ёнимдаги дугонам қоралаб бораётган сатрларни кўз қирида ўқишга тушдим: «Бирор ишни чала қилсам ёхуд уйга кеч қайтсам, қарғаб уришадилар, бу ҳам етмагандек омбурдек чимчилаб оладилар...».

Бу томонимда ўтирган бола қораламасини ёзиб бўлиб, оққа кўчиришга ўтган экан. «Битта кўрай», деб олиб ўқидим: «Кўтаришиб келасан, деб бозорга олиб борадилар-да, сотувчиларга: «Арзонроқ қилинг, ука, арзонроқ қилинг», деб одамни уялтириб юборадилар. Менга шу хислатлари сира ёқмайди...».

Ўйлаб қолдим, шулар онажонларнинг камчилигими? Онаси айтган ишни қўл учида бажарган ёки кўчадан кеч қайтган қиз наҳотки ўз айбини волидаси елкасига ағдарса?! Уйим-жойим, рўзғорим, деб пулни тежаб савдолашган онаизордан айб ахтаришнинг ўзи бемаънилик эмасми?

Қизни куйиб-ёниб гапиришидан тенгдошлари орасида анча тарбияли эканлигига амин бўлдим. Ўқитувчининг ўқувчиларга берган беъмани саволи эса кайфиятимни бутунлай тушириб юборди.

Маҳфуза МАЖИД қизи

ОО "WASABI TRADING" Яккасарайского р-на г.Ташкента, (ИНН 301221412) **ЛИКВИДИРУЕТСЯ** Претензии принимаются в течение 2-х месяцев по тел: 936-39-12.

* * *

Утерянный кадастровый документ на здание №3-44/98 и земельный кадастр 2055074045 по адресу: массив Алмазар дом-183 принадлежащий ИНЖ-СЕРВИС-ЭКО ХИЧФ **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

* * *

ООО "DOBUSIYA" Юнусабадского р-на, преобразуется в совместное предприятие "DOBUSIYA" ИНН 203770143, тел: 212-22-01

* * *

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов тумаn, Бешқўрғон махалла, А.Юнусов кўчаси 91-уй, "BESHQO`RG`ONLIKLAR" хусусий фирмасининг бино дўконига тегишли бўлган кадастр хужжатлари (реестр рақами 8-61/2001) йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

* * *

Утерянный пакет документов на имя Шарипова Алишера Насировича — завещание, — домовая книга, — плпн квартиры по адресу Шайхантахурский район Ц-13, дом-23, кв-32 **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

* * *

Утерянный план квартиры по адресу: Чланзарский район квартал-2, дом-67, кв-5 на имя Крившича Виктора Тимофеевича **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

* * *

Утерянный устав ООО "TO`RABEK-SO`FI" Чиланзарского района **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ.**

Тошкент вилоят Зангиота туманидаги 12-умумий ўрта таълим мактаби томонидан 2001 йилда Сидиқов Худойберган Уринбек ўғлига берилган О"R-A №1134887 рақамли атестат йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

* * *

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туманидаги 316-мактаб томонидан 2005 йилда 9 синфни тамомлаган Акбарова Хилолахон Бахтиярована номига берилган U №1523719 умумий ўрта таълим тўғрисидаги шаходатнома йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

* * *

Тошкент шаҳар Чилонзор тумани БТИ томрнидан Чилонзор 19-мавзесида яшаган Простинюк Надежда Владимировна номига берилган уй план хужжатлари йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

* * *

Общество согpаниченной ответственностю "ELENA TRADE PLUS" зарегистрированное отделом государственной регистрации субъектов предпринимательство хокимията Сергелинского р-на г.Ташкента №001252-06 от 23 мая 2007 года (ИНН-300461258), **ЛИКВИДИРУЕТСЯ.** Претензии принимаются в течение 2-х месяцев со дня публикации обявление по адресу: г.Ташкент ул Олтин Водий, дом-2. Тел: 100-59-71.

* * *

Общество с ограниченной ответственностью "LAERT ANTENOR" зарегистрированное отделом государственной регистрации субьектов предпринимательство хокимията Юнусабадского р-на г.Ташкента №001608-10 от 24 января 2006 года (ИНН-205994693) **ЛИКВИДИРУЕТСЯ** (решение собрание учредителей от 05.12.2009г). Претензии принимаются в течение 2-х месяцев со дня публикации обявление по адресу: г.Ташкент Ц-5,дом-46, кв-42.

* * *

Ч/Ф "AL-BARAKA RUM" Юнусабадского р-на г.Ташкента сообщает о своей реорганизации в форме преобразования в ООО "AL-BARAKA RUM" Юнусабад 8 квартал ул Мирзахмедова. Тел: 221-95-97.

* * *

Частное предприятие "KUKLA MEDIA" Мирзо-Улугбекского р-на **ЛИКВИДИРУЕТСЯ.** Претензии принимаются в течение 2-х месяцев по тел: 387-74-61.

* * *

Утеренный диплом №1433668 от 2009 года выданный ТГЭН г.Ташкента на имя Бегимовой Шахзоды Абдуталиповной **СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНИМ.**

* * *

Sog"liqni saqlash bosh boshqarmasi qoshidagi xo"jalik ixtisoslashtirilgan qandli diabetni erta aniqlash va uning asoratlarini oldini olish hamda reabilitatsiya qilish markazi (SSBBQXIQDEA va OOHRQMUTK) зарегистрировано Мирабадским Хокимиятом г. Ташкента 11.11.2002 г., регистрационный номер по реестру №1306, свидетельство о регистрации № 000564 от 14.11.2002 г., на основании приказа начальника ГУЗ г. Ташкента от 23.09.2002 г. №119 "О создании специализированной службы СД", ИНН 204 247 546 **ЛИКВИДИРУЕТСЯ,** согласно приказу Главного Управления Здравоохранения №138 от 05 ноября 2009г. Претензии принимаются в течение двух месяцев с момента опубликования объявления.

* * *

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур тумани "Чорсу" кўчаси 9-уй, 3-хонадонга тегишли Иргашева Умида Юлдашевна номига берилган уй плани йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ.**

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Абдуқаюм Йўлдошевга отаси

Турғунбой ота ва синглиси **Гулчеҳра**нинг

вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик изҳор этади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Олимжон Холдорга рафиқаси

РАЪНОХОН аянинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси

Бозорбой СЕЙТАНОВнинг

вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ўзбекистон пазандалари ассоциацияси жамоаси бош мутахассис Суннатилла Сулаймоновга рафиқаси

Жамила СУЛАЙМОНОВАнинг

вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

* * *

НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O`zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32

Қабулхона — 233-52-91 Электрон манзилимиз:

Котибият — 233-81-52 info@uzas.uz

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50 *Санъат бўлими: 236-56-48*

Ижтимоий ҳаёт бўлими: 236-58-55 *Назм ва наср бўлими: 233-49-93*

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи — Носиржон ЖЎРАЕВ

Саҳифаловчи — Элёр МАҲМУДОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.

Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 22.10

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0283-рақам билан рўйхатга олинган. А — 4193. Буюртма Г — 1148. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6 7 8

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН